

Koti, perhe ja perhekoti

**Biologisten lasten kokemuksia ammatillisessa perheko-
dissa elämisestä**

Marianna Dimitrow

Opinnäytetyö

Joulukuu 2016

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Sosiaalialan koulutusohjelma, ylempi AMK

Perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen

Tekijä(t) Dimitrow, Marianna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä 12.12.2016
	Sivumäärä 68	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Koti, perhe ja perhekoti Biologisten lasten kokemuksia ammatillisessa perhekodissa elämisestä		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan YAMK, Perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen		
Työn ohjaaja(t) Kiiskilä Taja, Moilanen Johanna		
Toimeksiantaja(t) Ammatillisten perhekotien liitto ry		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ammatillisessa perhekodissa asuvien biologisten lasten kokemuksia perhekodista ja sijaissisaruuudesta. Tutkimuksen avulla selvitettiin, kuinka ammatillisen perhekodin biologiset lapset kokevat perhekodin merkityksen elämässään. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa ammatillisten perhekotien vanhemmille sekä lapsille biologisen lapsen kokemuksesta ja asemasta perhekodissa.</p> <p>Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla ammatillisessa perhekodissa asuvia biologisia lapsia sekä keräämällä avoimella kyselylomakkeella kokemuksia jo aikuistuneilta biologisilta lapsilta. Haastatteluihin osallistui kuusi biologista lasta neljästä eri ammatillisesta perhekodista ja kyselylomakkein vastasi neljä jo aikuistunutta biologista lasta kolmesta eri ammatillisesta perhekodista. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.</p> <p>Lapset kokivat perhekodin jäsenenä elämisen melko tavallisen perhearjen kautta. Tutkimuksen mukaan suurin osa lapsista oli kuitenkin melko tyytyväinen nykytilanteeseen ja toi esille ymmärryksensä toisaalta vanhempien työtä kohtaan ja myös sijoitettujen lasten vaatiman ajan suhteen. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat, että perhekoti on tarjonnut näköalapaikan monenlaisiin elämäntilanteisiin ja – tarinoihin. Perhekodissa koetulla nähtiin olevan vaikutusta siihen, kuinka lapset kokivat oikean ja väärän, sekä omien valintojen vaikutuksen elämän kulkuun. Sijaissisaruuus kuvastui tutkimuksen mukaan monivivahteisena suhteena. Sijaissisaruuussuhde oli myös hyvin henkilökohtainen ja biologiset lapset kokivat sen aina erilaisena suhteessa eri sijoitettuun lapseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) ammatillinen perhekotihoito, sijaishuolto, perhehoito, biologiset lapset, kvalitatiivinen tutkimus		
Muut tiedot		

Author(s) Dimitrow, Marianna	Type of publication Master's thesis	Date 12.12.2016 Language of publication: Finnish
	Number of pages 68	Permission for web publication: x
Title of publication Home, family and foster home Biological children's experiences of living in a professionally run foster home		
Degree programme Master's Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Kiiskilä Taja, Moilanen Johanna		
Assigned by Ammatillisten perhekotien liitto		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this study was to investigate biological children's experiences of living in a foster home as foster siblings. The study examined the significance of a foster home to the lives of the biological children of the home. The aim of the study was to provide new information for foster parents and children about biological children's experiences and roles in a foster home.</p> <p>The study had a qualitative research approach. The data was collected by interviewing biological children living in foster homes and by using an open questionnaire with adults who had a background of being a biological child in a foster home. The interviews were conducted with six biological children from four different foster homes, and the questionnaires were answered by four adult biological children of three different foster homes. The data was analysed by using themes.</p> <p>The children felt that life in foster homes was fairly common everyday life. According to the results of the study, the majority of the children were quite satisfied with the current situation and highlighted the understanding of their parents' work on the one hand and of the time required by the foster care children, on the other. The children also felt that the foster home had offered them a vantage point to a variety of life situations and stories. The foster home was seen to have an impact on how the children saw right and wrong and how one's choices had an impact on the course of one's life. Foster siblinghood was described as a multifaceted relationship. The relationship as a sibling was also a very personal experience, and the biological children reported that it was always different with the different foster children.</p>		
Keywords/tags (subjects) foster home, foster care, biological children, qualitative research		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Ammatillinen perhekoti sijaishuollossa	5
	2.1 Sijaishuolto.....	5
	2.2 Ammatillinen perhekoti	7
3	Elämää ammatillisessa perhekodissa	11
	3.1 Perheen määrittelyä	11
	3.2 Perhekodin arki	15
	3.3 Sijaissisaruu	16
	3.4 Perhekoti yhteisönä	19
4	Opinnäytetyön toteutus.....	21
	4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	21
	4.2 Tutkimusmenetelmät.....	22
	4.3 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruu	23
	4.4 Aineiston analyysi	28
5	Tutkimustulokset.....	30
	5.1 Perhekoti biologisen lapsen kokemana	31
	5.2 Perhekoti yhteisön monet puolet.....	37
	5.3 Sijaissisaruu biologisen lapsen näkökulmasta.....	41
6	Pohdinta ja johtopäätökset	46
	6.1 Tutkimustulosten tarkastelua	46
	6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	52
	6.3 Yhteenvetoa ja jatkotutkimusaiheita.....	56
	Lähteet.....	59
	Liitteet	64
	Liite 1. Sähköpostiviesti	64

Liite 2. Teemahaastattelurunko.....	65
Liite 3. Kirjoituslomake	67

1 Johdanto

Lastensuojelun kentällä on viime vuosina koettu muutoksia muun muassa lakiuudistusten vuoksi. Lastensuojelun sijaishuoltoon lakimuutokset ovat vaikuttaneet niin, että perhehoidosta on tullut ensisijainen vaihtoehto sijaishuoltoa suunniteltaessa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2014 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna kaikkiaan 17 958 lasta, joista 2 173 oli sijoitettu ammatilliseen perhehoitoon. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2015.)

Ammatilliset perhekodit lasketaan kuuluvaksi perhehoitoon. Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Näitä yksityiskoteja kutsutaan sijaisperheiksi ja siellä toimivia perhehoitajia sijaisvanhemmiksi. Perhehoidon tavoitteena on tarjota lapselle mahdollisimman kodinomaisen kasvuympäristö. Perhehoitoa annetaan lapselle jonka kasvatusta ja huolenpitoa ei voida järjestää hänen omassa kodissaan, lapsen läheisten toimesta tai muussa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelussa, mutta hänen ei katsota olevan kuitenkaan laitoshoidon tarpeessa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2015 b.)

Ammatillisia perhekoteja on Suomessa noin 100 ja niissä asuu tai on asunut myös perhekotivanhempien omia, biologisia lapsia. Kyseessä on siis iso joukko lapsia, jotka jakavat lapsuutensa vanhempien työn ja sijaislapsien kanssa. Ammatillinen perhekoti on kasvuympäristönä erityinen ja poikkeuksellinen, mutta siellä asuvien biologisten lasten kokemuksia ei ole laajemmin tutkittu.

Kiinnostukseni aihetta kohtaan nousi omakohtaisesta kokemuksesta ammatillisen perhekodin biologisena lapsena sekä myös työroolini kautta. Työni kautta olen havainnut, että ammatillisiin perhekoteihin sijoitetaan yhä haastavampia lapsia ja nuoria. Samaan aikaan perhekodeissa asuu verrattain suuri joukko perheen biologisia lapsia, joiden arkea perhekodeissa myös eletään. Yleisessä keskustella ollaan usein

kiinnostuneita sijoitettujen lasten ja sijaisvanhempien kokemuksista ja ajatuksista, mutta perheen biologiset lapset ovat näkymättömämpi ryhmä. Perhekodin voidaan nähdä olevan tietynlainen yhteisö ja yhteisössä jokaisen jäsenen toiminta ja kokemukset vaikuttavat toisiinsa. Perhekodin ja sen toiminnan kokonaisuuden kannalta on tärkeää tutkia ja tuoda esille myös biologisten lasten kokemuksia ja ajatuksia.

Lasten kokemuksia sijaisperheessä asumisesta on aikaisemmin tutkittu sekä sijoitettujen että biologisten lasten näkökulmasta. Muun muassa Korhonen (2007) on tutkinut sijaisperheissä asuvien lasten kokemuksia sijaisperheen arjesta. Korhosen tutkimuksesta kävi ilmi, että sijaisperheen arki muodostui tavallisen perheen arjeksi, eikä arjen toiminnoista erottunut oliko lapsi perheen biologinen vai sijoitettu lapsi. Myös sijaissisaruuutta on tutkittu jonkin verran, Kerola (2010) selvitti tutkimuksessaan sijaissisaruuutta sijaisperheen biologisen lapsen näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että sijaissisaruuussuhde on hyvin monivivahteinen suhde ja se määrittyy kunkin sijaissisaruksen omakohtaisena kokemuksena.

Tämä tutkimus on rajattu koskemaan ammatillisessa perhekodissa asuvien tai asuneiden biologisten lasten kokemuksia. Ammatilliset perhekodit eroavat sijaisperheistä siten, että ammatilliseen perhekotiin sijoitetaan usein haastavammissa elämäntilanteissa olevia lapsia. Vanhemmat työskentelevät ammatillisessa perhekodissa täyspäiväisesti ja perhekotivanhemmilta vaaditaan tehtävään soveltuva koulutus sekä työkokemusta. Lisäksi ammatillisissa perhekodeissa voi olla palkattuna myös ulkopuolista henkilöstöä.

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ammatillisen perhekodin biologiset lapset kokevat perhekodin merkityksen elämässään. Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ammatillisessa perhekodissa asuvien biologisten lasten kokemuksia perhekodista ja sijaissisaruuudesta. Tutkimuksen avulla pyritään saamaan biologisten lasten kokemuksia ja ääntä kuuluviin sekä tuomaan lisätietoa perhekotivanhemmille lasten kokemuksista ja ajatuksista perhekodissa elämisestä.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä ammatillisten perhekotien liiton kanssa. Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksessa biologisen lapsen kokemuksia tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta, lapsen ja jo aikuistuneen biologisen lapsen näkökulmasta. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, joihin osallistui kuusi ammatillisen perhekodin biologista lasta. Lisäksi neljä jo aikuistunutta biologista lasta kirjoittivat kokemuksistaan teemahaastattelun runkoa apuna käyttäen.

2 Ammatillinen perhekoti sijaishuollossa

2.1 Sijaishuolto

”Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu käsittää ehkäisevän lastensuojelun, lastensuojelutarpeen selvityksen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton sekä sijais- ja jälkihuollon.” (Perhehoitoliitto n.d).

Lastensuojelun kentällä on koettu viime aikoina muutoksia, uusi sosiaalihuoltolaki (L 1301/2014) ja lastensuojelulain muutokset astuivat voimaan vuoden 2015 aikana. Uudistukset vaikuttivat palvelujen tarpeen arviointiin ja järjestämiseen. Perheiden on mahdollista saada tukea myös kuntien peruspalveluista ilman lastensuojelun asiakkuutta. Muutoksilla on pyritty vähentämään lastensuojelun asiakasmääriä ja kohdentamaan lastensuojelun resursseja sinne missä niitä eniten tarvitaan. Lastensuojelussa pääpaino on ehkäisevässä työssä ja palveluja pyritään antamaan suoraan tukea tarvitsevaan perheeseen, muun muassa perhetyön avulla. Tukea pyritään antamaan ensisijaisesti avohuollon tukitoimin, mutta edelleen on tilanteita, joissa myös sijaishuollon palveluita tarvitaan.

”Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun” (L 13.4.2007/417, 1 §). Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitettun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016). Lapsen sijaishuollon järjestämisessä vaihtoehtoina ovat perhehoito, laitoshoido tai muu lapsen tarpeiden edellyttämä sijaishuollon muoto. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ottaa huomioon huostaanoton perusteet, lapselle läheiset ihmissuhteet sekä hoidon jatkuvuus. Lastensuojelulain mukaan lapsi tulee sijoittaa ensisijaisesti perhehoitoon. (L 13.4.2007/417, 49 §, 50 §.)

Sijaishuollossa on kyse lastensuojelun viimesijaiseksi ajatellusta toimenpiteestä ja vahvasta puuttumisesta lapsen ja perheen elämään. Sijaishuoltoon johtaneet syyt ovat moninaisia ja yksilöllisiä. Ne voivat liittyä vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmiin tai perheen sisäisiin ristiriitoihin, mutta taustalla voi olla myös lapsen käyttäytymiseen liittyviä asioita, kuten rajattomuutta tai mielenterveysongelmia. (Laakso 2013, 14.)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2014 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna kaikkiaan 17 958 lasta. Tästä joukosta yli puolet oli sijoitettuna sijaisperheisiin. Ammatilliseen perhehoitoon oli vuonna 2014 sijoitettuna 2 173 lasta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2015.)

Mediassa on puhututtanut sosiaali- ja terveysministeriön raportti lastensuojelun sijaishuollon epäkohdista ja lasten kaltoinkohtelusta vuosina 1937–1983. Raportti tuo esille sijaishuoltoon sijoitettujen lasten kokemuksia kaltoinkohtelusta sekä useista epäkohdista, kuten perustarpeiden laiminlyönnistä ja turvattomasta kasvuympäristöstä. Raportin pohjalta yleisessä keskustelussa on kuultu huolta sijaishuoltopaikkojen käytänteistä sekä valvonnasta. Yhteiskunnan ja lastensuojelun huomattava muutos on tuonut lapsen edun, osallisuuden sekä kuulemisen ja kohtaamisen aivan uu-

delle tasolle verrattuna raportin selvitysajankohtaan. Myös sijaishuollon järjestelmä ja käytännöt ovat muuttuneet ja ammatillistuneet. Raportti nostaa erääksi huomiotavaksi asiaksi sen, että kuntien heikko taloustilanne ei saisi vaikuttaa sijaishuoltopaikan valintaan, vaan keskiössä tulisi olla lapsen tarpeet ja turvallinen kasvuympäristö. (Hytönen, Malinen, Salenius, Haikari, Markkola, Kuronen & Koivisto 2016, 170-171.)

Sijaishuoltopaikan valintaa tehdään vaihtelevin käytäntöjen ja toimintatapojen suhteen. Alueellisesti ja kuntakohtaisesti on eroja siinä, miten merkittävästi esimerkiksi taloudelliset tekijät tai tarjolla olevat sijaishuoltopalvelut vaikuttavat yksittäisen lapsen sijaishuoltopaikan valintaan. Tämä johtaa siihen, että lapset ovat eriarvoisessa asemassa sen suhteen, miten sijaishuoltopaikan valintaa voidaan tehdä lapsen tarpeista lähtien. (Laakso 2013, 104.)

2.2 Ammatillinen perhekoti

Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, ammatillisessa perhehoidossa tai laitoshoidossa. Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoitajaa kutsutaan usein sijaisvanhemmaksi, ja perhettä sijaisperheeksi. Ammatillinen perhehoito on taas perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhehoidossa. Perhehoidossa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina. Ammatillisessa perhehoidossa saadaan hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää henkilöä, jos perhehoidossa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on laissa vaadittava kelpoisuus. (L 20.3.2015/263.) Lasten-

suojelun laitoshoidtoa voidaan järjestää lastenkodeissa, koulukodeissa sekä muissa näihin rinnastettavissa olevissa lastensuojelulaitoksissa. (L 13.4.2007/417.)

Perhehoidon on tarkoitus olla mahdollisimman kodinomaista ja sen on mahdollista tarjota sijoitetulle lapselle pysyvät ihmissuhteet sekä perheenjäsenyys. Perhehoitoon on sijoitettuna hoitoisuudeltaan eritasoisia lapsia, ja osa perhehoidosta on hyvin vaativaa ja laitoshoidtoon verrattavaa hoitoa. (Ketola 2008, 22.)

Tämän tutkimuksen keskeisiin käsitteisiin kuuluu ammatillinen perhekoti. Ammatillinen perhekoti kuuluu lastensuojelun sijaishuoltoon ja ammatillista perhehoitoa toteuttaviin yksityisiin toimijoihin. Lastensuojelun sijaishuollon kentällä ammatillinen perhekoti asettuu sijaisperheiden ja lastensuojelulaitosten välimaastoon. Ammatillinen perhekoti on luvanvaraista yritystoimintaa ja sitä valvotaan aluehallintovirastojen toimesta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015 b.). Perhekotien toimintaa ohjaa ja säätelee laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011). Yksityisten sosiaalipalvelujen on perustuttava sopimukseen tai kunnan tekemään hallintopäätökseen sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:n mukaisesti laadittuun palvelu-, hoito-, huolto- tai kuntoutussuunnitelmaan taikka muuhun vastaavaan suunnitelmaan (L 922/2011, 5 §). Koska ammatilliset perhekodit eivät kuulu lastensuojelulain § 57 mukaisiin lastensuojelulaitoksiin, niissä ei voida käyttää rajoitustoimenpiteitä, kuten henkilöntarkastusta tai liikkumisvapauden rajoittamista, yhteydenpidon rajoittamista lukuun ottamatta.

Kunnat ostavat perhekodeista sijaishoitopaikkoja lastensuojelulain perusteella sijoitusta tarvitsevalle lapselle. On paljon lapsia joiden tarpeisiin ei julkinen laitoshoidto tai sijaisperhehoito kykene vastaamaan, jolloin kyseeseen voi tulla sijoittaminen ammatilliseen perhekotiin. Sijaishuoltopaikan valinta on vaativa tehtävä lastensuojelun viranomaisille. Sijaishuoltopaikan valinnassa on otettava huomioon sijoitettavan lapsen tuen tarpeet ja sijaishuoltopaikan mahdollisuus vastata näihin tarpeisiin, tärkeää

on nähdä kokonaisuus yhteistyössä sijoitettavan lapsen, vanhempien, viranomaisten sekä sijaishuoltopaikan välillä.

Ammatilliselta perhekodilta vaaditaan riittävät ja asianmukaiset toimitilat, jokaisella lapsella on muun muassa oma huone ja perhekodissa on tilaa myös yhteiselle tekemiselle. Perhekodin turvallisuudelle on asetettu tarkempia määräyksiä ja vaatimuksia kuin normaalissa kodissa. Henkilöstöltä vaaditaan samaa kelpoisuutta kuin esimerkiksi kunnan sosiaalihuollon henkilöstöltä vastaavissa tehtävissä vaaditaan. (Ammatillisten perhekotien liitto a.) Perhekotivanhemmilta vaaditaan hoito- ja kasvatustyön koulutusta ja kokemusta, perhekodin vastuuhenkilönä toimivalta vaaditaan lisäksi vähintään kolmen vuoden työkokemusta lastensuojeluun liittyvältä alalta.

Perhekotien toimintaa valvotaan viranomaisten toimesta. Sijoittajakunnan toteuttama valvonta on käytännössä sosiaalityöntekijän yhteydenpitoa perhekotiin ja sijoitettuun lapseen. Aluehallintovirastot valvovat perhekotien toimintaa tarkastuskäynneillä, lupamenettelyssä sekä yleisellä ohjauksella. Lisäksi perhekodissa toteutetaan omavalvontaa, joka tarkoittaa omatoimista laadun ja turvallisuuden tarkkailua, joka kirjataan perhekodin omavalvontasuunnitelmaan. (Hytönen ym. 2016, 174.)

Perhehoitolain (L 20.3.2015/263) muutos vuonna 2015 kokosi yhteen perhehoidon lainsäädäntöä. Laki muutoksen myötä on arveltu, että osa sijaisperheistä saattaa hankkia edellytykset ammatillisen perhehoidon toteuttamiseen ja toisaalta ammatilliseen perhehoitoon sijoitetaan lapsia, joiden kasvattaminen sijaisperheissä osoittautuu ylivoimaiseksi. Maahanmuuton ja erityisesti alaikäisten pakolaisten tulon Suomeen on epäilty kasvattavan ammatillisen perhehoidon tarvetta tulevaisuudessa. (Suolanen 2015.)

Perhekodeissa tehdään merkittävää auttamistyötä ja tarjotaan korvaavia ja korjaavia kokemuksia lapsen kehitystä tukemaan. Usein perhekoteihin sijoitetulla lapsella on takanaan rankkoja kokemuksia ja niiden mukanaan tuomia vaikeuksia, joihin pyritään

vaikuttamaan yhdessä tekemisen ja yhdessä kokemisen kautta. (Tervonen-Arnkil 2008, 159.) Myös Vähämaa (2008) toteaa tutkimuksessaan, että perhesijoituksessa tavallista rakennetaan epätavallisissa olosuhteissa. Onnistuessaan perhesijoitus voi tarjota sijoitetulle lapselle tärkeitä perhesuhteita ja kiintymyssuhteita, jotka jatkuvat vaikka lapsi aikuistuuessaan muuttaakin pois perhekodista. Perhesijoitus on onnistuessaan monen tahon osaamisen lopputulos. Lapsen ja perheen yhteensopivuus, sekä toimivan yhteistyön kokonaisuus on merkittävässä roolissa sijoituksen onnistumisessa. (Vähämaa 2008, 99-100.)

”Ammatillisten perhekotien liitto (APKL) tukee jäsenperhekoteja tarjoamaan laadukasta lasten sijaishuoltopalveluja sekä toimii tiiviissä yhteistyössä muun lastensuojelukentän kanssa alan yleisten toimintaedellytysten parantamiseksi.” (Ammatillisten perhekotien liitto b.)

APKL on Lastensuojelun Keskusliiton jäsenyhdistys. Ammatillisten perhekotien liittoon kuuluu 84 (syyskuu 2016) jäsenperhekotia, joihin on sijoitettuna yli 370 lasta ja nuorta. (Ammatillisten perhekotien liitto b.)

Liiton tavoitteena on toimia yhteistyöelimenä niin, että jäsenperhekodeissa mahdollistuisi laadukkaan hoitotyön edellytykset, joita ovat muun muassa asianmukaiset tilat sekä koulutettu, kokenut ja vanhemmuuteen sitoutunut henkilöstö. Liiton toimintaan kuuluu myös yhteistyö lastensuojelutahojen ja –viranomaisten kanssa, sekä jäsenperhekotien yhteistyötahona toimiminen. Liiton toiminnan tavoitteita toteutetaan alueellisella tasolla laatupiirien muodossa ja valtakunnallisesti liittokokous- ja koulutustapahtumissa. Lisäksi APKL tekee läheistä yhteistyötä lastensuojelualan yhteisöjen ja viranomaisten kanssa. (Ammatillisten perhekotien liitto b.)

Ollakseen liiton jäsen, perhekodin täytyy täyttää liiton asettamat jäsenyyskriteerit, joita ovat muun muassa:

- *”Perhekotivanhemmat asuvat yhdessä perhekotilasten kanssa ja edellytetään, että molemmat vanhemmat työskentelevät päätoimisesti perhekodissa*

- *Vastuuvanhemmillä tulee olla soveltuva sosiaalialan, terveydenhuollon, kasvatuksen tai opetusalan koulutus*
- *Vanhemmillä tulee olla vähintään kolmen vuoden lastensuojelun laitoshuollon tai perhekotityön työkokemus*
- *Perhekotivanhemmat käyvät säännöllisesti työnohjauksessa ja sitoutuvat liiton sisäiseen laatupiirityöhön*
- *Perhekodin toiminnan tulee olla etiikaltaan ja moraaliltaan lapsen edun mukaista*
- *Perhekoti voi olla kooltaan enintään 7-paikkainen (Ammatillisten perhekotien liitto c)."*

Jäsenyyskriteerit ovat osaltaan painottamassa perhekodin ammatillista luonnetta ja pyrkimystä laadukkaaseen lastensuojelun sijaishuoltoon.

3 Elämää ammatillisessa perhekodissa

3.1 Perheen määrittelyä

Perhettä pidetään yhteiskuntamme selkärankana. Perhe on varmasti yksi tärkeimmistä elämäämme vaikuttavista asioista. Perheestä ei ole yhtä yksittäistä määritelmää, vaan jokaisen kokemus perheestä on yksilöllinen ja usein myös vaihteleva. Vilén, Vilhunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen (2006, 54) toteavat, että arkielämässä on merkityksellistä, että ihmiset itse määrittelevät perheensä ja keitä siihen kuuluu. Perhe herättää jäsenissään erilaisia tunteita ja näitä tunteita voidaan pitää perheen tunnesidoksena.

Perhe on toimintojen, roolien ja ihmissuhteiden verkosto. Perheeseen vaikuttavat vanhemmat, sisarukset, ystävät ja muut ihmiset, joilla on yksilöllisiä persoonallisuus- ja temperamenttipiirteitä. "Nämä piirteet yhdessä ympäristön kanssa voivat olla joko mahdollistamassa tai estämässä vuorovaikutusta ja toimintaa" (Niemi 2012, 37). Lap-

si on myös omalta osaltaan aktiivinen toimija perheessä. Perherakenne pitää sisälleen sen hetkisen perheen jäsenet ja heidän roolinsa. Perherakenteessa usein tapahtuvia muutoksia on pidetty epäsuotavina lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Muutoksen lähtökohdat ja uusi perherakenne on otettava huomioon, kun arvioidaan muutoksen vaikutuksia. Niemi mainitsee, että muutokset vaikuttavat sekä perheen resursseihin että toimintaedellytyksiin. Nämä asiat puolestaan vaikuttavat perheen kautta lapsen kehitykseen ja yleiseen hyvinvointiin. (Niemi 2012, 37, 41.)

Sevón & Notkon mukaan perhesuhteet ovat selkeästi yksi merkittävimmistä ihmisten elämään vaikuttavista suhteista. Perhesuhteita määrittävät biologiset, sosiaaliset, taloudelliset, moraaliset ja emotionaaliset ulottuvuudet usein samanaikaisesti. Perhesuhteet eroavat esimerkiksi ystävyys-suhteista konkreettisesti perheeseen liittyvien velvoitteiden, lojaaliuden ja vastuiden kautta. (Sevón & Notko 2008, 13.)

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ammatillisten perhekotien biologisten lasten kokemuksista perhekodissa elämisestä. Biologisella lapsella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa perhekotivanhempien omaa lasta, johon vanhemmilla on sukulaisuussuhde. On kuitenkin huomioitavaa, että vanhemmuuteen liittyy useita näkökulmia. Jokiaho (2007, 10) mainitsee tutkielmassaan, että vanhemmuus on laaja käsite ja sitä määriteltäessä voidaan kolmea eri näkökulmaa; biologinen, sosiaalinen ja psykologinen vanhemmuus.

”Biologisella vanhemmalla tarkoitetaan vanhempaa, joka on synnyttänyt tai siittänyt lapsen. Sosiaalisella vanhemmalla tarkoitetaan puolestaan henkilöä, jonka kanssa lapsi elää ja psykologiseen vanhemmuuteen liittyy keskeisesti tunneside ja tunnepohjainen vuorovaikutus lapsen kanssa (Jokiaho 2007, 10.)”

Perhekodissa moninaiset perhesuhteet tulevat selkeästi näkyväksi, biologisen vanhempi-lapsi-suhteen lisäksi on otettava huomioon sijoitetun lapsen ja perhekodin vanhemman välinen suhde. Naapuri (2015, 72-73) selvitti tutkielmassaan vanhemmuuden ja sijaisvanhemmuuden eroja. Tutkielman mukaan käytännössä eroja olivat

sijoitetun lapsen kasvatusvastuun jakautuminen usean tahon kesken sekä sijoitetun lapsen erityisyys ja mahdolliset erityistarpeet. Kaikkia tutkielman vanhempia yhdisti ajatus siitä, että kaikkien lasten haluttiin olevan perheessä tasaveroisessa asemassa toisiinsa nähden ja vanhemmuuden haluttiin olevan samanlaista kaikille lapsille. (Naapuri 2015, 72-73.)

Perhe-elämän arjen kokonaisuudessa ja kahdenvälisten henkilökohtaisten suhteiden rakentumisessa erityisesti sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus on keskeisiä: ketkä ovat lapselle merkityksellisiä ihmisiä arjen käytännöllisissä asioissa ja keihin lapset tunnetasolla ovat kiintyneitä ja tuntevat läheisikseen. Esimerkiksi yhdessä asuminen on useimmille lapsille merkki yhteenkuuluvuudesta, jossa sosiaalinen ulottuvuus kohdataan yhteisen kodin ja arjen rutiinien jakamisessa. (Ritala-Koskinen 2003, 124, 128.)

Perhekodeissa perheen käsite on alati läsnä ja muuttuva. Perhekotiin tuleva sijoitettu lapsi muuttaa aina koko perhettä. Perheen sisäisestä elämästä tulee uuden perheenjäsenen myötä erilaista, kun sijoitettu lapsi tuo mukanaan oman kokemusmaailmansa, perhekulttuurin ja perhetaustan. Sijoitetun lapsen myötä perhekodin elämä ja perhe on myös avoimempaa, esimerkiksi viranomaisten ja sijoitetun lapsen sukulaisten käynneille. Perheen aikaisempi verkosto laajenee, kun vastuu ja huolenpito lisääntyy. (Valkonen 2008, 106-107.)

Perhekodeissa eläviä biologisia lapsia on joskus verrattu uusperheessä eläviin lapsiin. Perhekodeissa elävä biologinen lapsi kohtaa samankaltaisia haasteita sopeutuessaan muuttuneeseen perhetilanteeseen; omaan tuttuun perheeseen liittyy uusia jäseniä, joihin ei ole biologista suhdetta. Ritala-Koskinen toteaa tutkimuksessaan, että lasten kuvauksissa perheestään painotus on laadullisissa ulottuvuuksissa. Omaa perhettä määriteltäessä pohjimmiltaan tärkeintä lapsille on, miten he tulevat rakastetuiksi, huolehdituiksi ja kunnioitetuiksi omana itsenään. Kun nämä asiat toteutuvat, lapsilla on myönteinen suhde perheeseensä ja rakenteeltaan hyvin monenlaiset saattavat

olla lapsille normaaleja perheitä. Tärkeää ei ole niinkään se, miten perhe on organisoitunut tai mikä muodollisesti oli heidän suhteensa eri ihmisiin. (Ritala-Koskinen 2003, 133.)

Ritala-Koskinen (2003) mainitsee, että perheen rakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat lasten suhteisiin perheen sisällä, mutta myös perheiden välillä. Kun korostetaan lasten toimijuutta ja samalla ymmärretään, kuinka paljon sosiaaliset ympäristöt muovaavat lasten elämää, lapset on mahdollista nähdä keskeisinä sosiaalisina toimijoina. (Ritala-Koskinen 2003, 137–138.) Perhesuhteiden muutos on aina lapselle stressitekijä. Stressiteorian mukaan muutokset kuluttavat ihmisen voimavaroja, vaikka ne olisivatkin myönteisiä. (Punamäki 2006, 74.)

Hämäläinen ottaa tutkimuksessaan esille termin henkilökohtainen elämä perhekäsitteen rinnalle. Henkilökohtainen elämä on avoimempi perhesuhteiden neuvoteltavuudelle eikä se myöskään arvota ainoastaan biologisia suhteita. Henkilökohtaisen elämän käsite huomioi toisiinsa liittymisen sekä suhteiden henkilökohtaisen merkityksen. Henkilökohtaisen elämän käsite liittyy läheisesti perhesuhteiden sidoksellisuuden sekä relationaalisuuteen, eli olemiseen suhteessa. Käsitteet huomioivat sen, että ihmiset ovat suhteessa toisiinsa, vaikka he eivät olisi sukua biologisesti. Tämän ajattelutavan mukaan ihminen on aina osa suhteiden verkostoa ja ”minä” muodostuu näissä yhteyksissä. (Hämäläinen 2012, 32, 40–41.)

Tässä tutkimuksessa perheen käsitettä tarkastellaan biologisen lapsen näkökulmasta ja pääpaino on lapsen omassa kokemuksessa perheestään. Kuten Ritala-Koskinen (2003) toteaa, lapsen kuvaukset omasta perheestään eivät useinkaan ole juridisia tai psykologisiin kiintymyssuhteisiin perustuvia, vaan haastattelutilanteissa lapset kuvaavat perhettään luovasti ja vapaasti arkipäiväisten asioiden kautta. Myös Järventie (2006, 18) toteaa, että lapsen voidaan nähdä rakentavan itse oman minuutensa kasvuympäristössään ja sitä voidaan tutkia selvittämällä lapsen omia tunteita ja kokemuksia häneltä itseltään.

Karevaaran tutkielman mukaan sijaisperheen biologiset lapset määrittivät perheensä tavalliseksi perheeksi, jossa asuu paljon lapsia. Tutkielmaan haastatellut biologiset lapset pitivät sijoitettuja lapsia perheeseen kuuluvina. Sisaruussuhteita kuvatessa lapset erottelivat biologiset sisarukset ja sijoitetut lapset. (Karevaara 2015, 49, 53.)

3.2 Perhekodin arki

Ammatillisen perhekodin tavoite on olla kodinomainen sijaishuoltopaikka. Perhekodin arjesta pyritään tekemään niin sanotun normaalin perheen arkielämää. Perhekodin vanhemmat asuvat ja työskentelevät perhekodissa pysyvästi ja perheeseen saatua kuulua myös biologisia lapsia, jotka yhdessä muodostavat perheyhteisön. Perhekodin tilat ovat kodinomaiset, vaikka esimerkiksi turvallisuudelle on asetettu tarkempia määräyksiä kuin tavallisessa kodissa. Perhekodin lapset käyvät koulua ja harrastavat mahdollisuuksien mukaan, mutta perhekodin arkeen liittyy kuitenkin joitain erityispiirteitä. Ammatillisessa perhekodissa yhdistyy vanhempien työ- ja perhe-elämä, joka tuo oman haasteensa arjen pyörittämiseen ja tasapainoiluun.

Työ- ja perhe-elämä vaativat kumpikin sekä aikaa että fyysisiä ja henkisiä voimavaroja. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että nämä osa-alueet ovat tasapainossa. Työ tarjoaa parhaimmillaan ansion lisäksi sekä mielekästä tekemistä että itsensä toteuttamista ja verkostoissa rakentuvia sosiaalisia suhteita. Perhe-elämä puolestaan tuo elämään turvallisuutta, jatkuvuutta, hoivan saamista ja antamista sekä läheisyyttä ja rakkautta. Perhe-elämän mukanaan tuomat tarpeet ja toisaalta työn vaatimukset vievät väistämättä aikaa toisiltaan. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 38, 46.)

Kokkonen on tutkimuksessaan selvittänyt sijaisvanhempien kokemuksia perhehoi-
dosta ja sijaisvanhemmuuden arjesta. Tutkimuksen mukaan sijaisperheen arki muo-
dostuu tavallisen lapsiperheen arjen rutiineista ja vanhempana olost. Keskiössä on
lapsen tarpeisiin vastaaminen ja perushuolenpito, kuten läsnäolo ja ruoasta huoleh-
timinen. Tutkimuksen mukaan päivät rakentuvat hyvin tavanomaisen perheen päivä-
järjestyksen mukaan, johon kuuluvat koulunkäynnin lisäksi arkinen perhe-elämä har-
rastuksineen. Sijaislasten mahdolliset terapiat, kontrollikäynnit ja palaverit yhdessä
sosiaalityöntekijöiden ja muun verkoston kanssa ovat myös osa sijaisperheen arkea.
(Kokkonen 2016, 27,33.)

Myös Korhonen on tehnyt saman havainnon tutkimuksessaan, joka käsittelee sijais-
perheen arkea. Sijaisperheen arki rakentuu tavallisen perheen arjeksi, jossa perhees-
sä asuvat lapset, sekä sijoitetut että biologiset, harrastavat yhdessä sekä leikkivät ja
keskustelevat tärkeistä asioista keskenään. Tutkimuksen aineiston mukaan sijaisper-
heiden arjen toiminnoissa ei erotu se, onko lapsi perheen biologinen lapsi vai per-
heeseen sijoitettu lapsi. Mikäli perheessä oli biologisia sisarusia, he erottuivat niin,
että he jakoivat keskenään kokemuksia, joihin muut lapset eivät päässeet osallisiksi.
(Korhonen 2007, 79.) Jokiahon tutkimuksesta löytyy myös yhtäläisyyksiä edellisten
tutkimusten tuloksien kanssa. Jokiaho toteaa, että sijaisperheen arki eroaa tavallisen
perheen elämän arjesta siinä, että perheen arkeen saattaa kuulua sijaislapsen trau-
mat ja niiden hoitaminen ja työstäminen. Tämän vuoksi perheen arkea on usein
muokattava rutiininomaiseksi ja ohjelmoiduksi. Tutkimuksen mukaan sijaisvanhem-
muutta pidettiin eräänlaisena elämäntapana. (Jokiaho 2007, 62,71.)

3.3 Sijaissisaruus

Sisarussuhde on aina yksilöllinen ja sisarusten omakohtaisten kokemusten summa.
Sisarussuhde on usein tasapainottelua hoivaamisen ja konfliktien välillä, joka mah-
dollistaa sosiaalisten taitojen opettelun esimerkiksi huolenpidon ja ongelmatilantei-
den selvittämisen keinoin. Sisarussuhteessa opetellaan ottamaan toisen ihmisen tun-

teita ja näkemyksiä huomioon. Sisarukset jakavat aina kokemukset ja yhteisen taustan, vaikka yhteisiä kiinnostuksen kohteita tai mieltymyksiä ei olisikaan. (Rannikko 2008, 12.) Sijaissisaruuudella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sijoitetun lapsen ja perhekodin biologisen lapsen välistä suhdetta.

Sijaissisaruuutta tarkasteltaessa voidaan nähdä sen monet ulottuvuudet. Biologiselle lapselle sijaissisaruuus tuo mukanaan aina uudenlaisen roolin, ja varsinkin vanhemmilla lapsilla se saattaa tuoda mukanaan myös uudenlaista vastuuta. Uuden lapsen muuttaessa perheeseen käydään läpi monenlaisia tunteita ja myös perhe-elämä muuttuu. Sijoitettu lapsi tarvitsee rutiineja ja sääntöjä, joten arki muodostuu usein melko säännönmukaiseksi. Näin ollen ainakin sijoituksen alussa sijoitettu lapsi vaatii paljon sijaisvanhempien aikaa ja huomiota sopeutuessaan uuteen perheeseen. Sijaisperheen yksityisyys vähenee sijaislapsen tulon myötä, koska sijoitetun lapsen luona vierailee viranomaisia sekä mahdollisesti myös lapsen läheisiä. (Hakkarainen 2007, 6.)

Uuden sijaislapsen myötä perheen biologinen lapsi käy myös läpi uutta perhetilannetta. Hakkarainen toteaa, että sijaisperheiden biologisten lasten kokemukset sijaissisaruuudesta ovat aina yksilöllisiä. Kokemukseen vaikuttaa lapsen persoonallisuus, lapsen vaikuttamismahdollisuus sekä tilanteiden ennakoitavuus. (Hakkarainen 2007, 6.) Hämäläinen on selvittänyt tutkimuksessaan puolestaan sijoitettujen lasten perhesuhteille antamia merkityksiä. Hämäläisen tutkimuksessa sijoitetuille lapsille syntyi monimerkityksisiä perhesuhteita, sijoituksen edetessä perhesuhteet laajenivat ja niiden merkitykset muuttuivat. Perhesuhteita tutkittaessa merkitykselliseksi osoittautuivat etenkin suhteet muihin lapsiin. Sijaisperheiden omat lapset koettiin tärkeiksi ja läheisiksi, jopa niin, että heitä kutsuttiin sisaruksiksi. Tutkimukseen osallistuneet lapset määrittelivät toiset lapset helpommin sisaruksikseen kuin sijaisvanhemmat vanhemmikseen. (Hämäläinen 2012, 155, 184.) Rannikko toteaa tutkimuksessaan, että sisarussuhteen kannalta pelkkä arkinen yhdessäelö ei riitä läheisen suhteen syntymiseen, vaan kiintymyssuhteen syntyminen vaatii sosiaalista vuorovaikutusta. (Rannikko 2008, 183.)

Ammatillisessa perhekodissa asuvien biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta ei ole tutkittu vielä laajemmin, sen sijaan sijaisperheissä asuvien lasten kokemuksia on tutkittu aikaisemmin jonkin verran. Kerolan (2010) tutkielmassa sijaisperheiden biologisten lasten kokemana sijaissisaruuksuhde näyttöytyi monivivahteisena suhteena, ja sijaissisaruuudesta oli löydettävissä sekä mahdollisuuksia että voimavaroja, mutta myös uhkia ja stressitekijöitä. Kerolan (2010) tutkielman mukaan sijaissisaruuksuhde näyttöytyi tunnepitoisena ja voimakkaana suhteena, jossa sijoitettuja lapsia pidettiin oikeina sisaruksina. Silti sijaissisaruuuteen liittyivät myös perheen määrittelyn vaikeus ja perhesuhteiden neuvoteltavuus. (Kerola 2010, 2.) Karevaara ottaa tutkimuksessaan esille sijaissisaruuksuhteeseen liittyvän kiintymyksen ja huolen suhteen jatkumisesta. Sijaisperheen biologiset lapset kokevat sijoitetut lapset osaksi perhettä ja epävarmuus sijoituksen kestosta saattaa tuoda huolta sijoitetun lapsen tulevaisuudesta. Vanhemmilla lapsilla on jo enemmän ymmärrystä sijoitukseen liittyvistä asioista, joten huolen kokemus sijoitetun lapsen tulevaisuudesta liittyy etenkin nuorempien lasten kokemukseen. (Karevaara 2015, 63–64.)

Kerolan tutkimuksen mukaan muutokseen sopeutuminen ja kielteisistä tunteista vaikeutuminen ovat osa sijaissisaruuutta. Kerolan (2010, 2) tutkimuksen tulokset osoittavat, että sijaissisaruuksuhde on sosiaaliin ja psykologisiin siteisiin perustuva perhesuhde, jota ei voida määrittellä ulkoapäin, vaan se määrittyy kunkin lapsen oma-kohtaisena kokemuksena. Kerola huomauttaa, että vanhemmat voivat lasten tasavertaisella kohtelulla vaikuttaa siihen, kuinka tasavertaiseksi sijaissisaruuksuhde kaikkineen muodostuu. (Kerola 2010, 2.)

Karlsson on tutkinut aikuistuneiden biologisten lasten kokemuksia sijaisperheessä elämisestä. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat, että heillä on ollut jonkinlainen rooli sijaissisararena sijoitettujen lasten elämässä ja siinä, että sijoitettu lapsi on saanut kokea kuuluvansa perheeseen ja toimiviin perhesuhteisiin. Sijaissisaruuksuhde koettiin pääosin hyvänä, vaikka suhde saattoi syntyä vasta ajan kuluessa vähitellen. (Karlsson 2001, 19, 24.)

3.4 Perhekoti yhteisönä

Perhekodin voidaan katsoa olevan sosiaalinen yhteisö, jossa jokainen sen jäsen on vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Yhteisön ja yhteisöllisyyden rakentaminen ei tapahdu itsestään, vaan se vaatii aikaa ja eri osapuolten yhteistyötä. Yhteisö ei rakennu yhden ihmisen tekemänä, vaan sen luomiseen osallistuvat aina jokainen yhteisön jäsen omalla panoksellaan. Perhekoti yhteisönä ei ole muuttumaton, vaan sen jäsenet saattavat vaihtua ja yhteisö muotoutuu aina uudestaan uusien jäsenien mukaan.

Yhteisöllisyys ja osallisuuden rakentaminen edellyttävät yhdessä opettelua, eri osapuolten huomioimista, neuvottelua ja sopimista. (Eskel & Marttila 2013, 77.) Yhteisöön kuulumisen ja vuorovaikutus toisten kanssa vaativat sosiaalisia taitoja, myös lapsilta. Tässä tutkimuksessa lapsi-käsitteellä viitataan kouluikäisiin, noin 6-15-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin, koska tutkimuksen kohderyhmä on valikoitu koskemaan kouluikäisiä lapsia. Lapsuuden kehitys on eri osa-alueiden kokonaisuus ja kehityksen eri osa-alueet vaikuttavat aina vuorovaikutuksessa keskenään. (Niemi 2012, 22.) Emotionaalinen kehitys heijastaa sosiaalisia kokemuksia ja ympäröivän kulttuurin ja sen arvojen sekä uskomusten vaikutusta. (Saarni 2011.)

Yhteisöön kuulumisen ja osallisuus vaativat lapselta sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen kehitys vaatii monia taitoja, joita lapsi omaksuu koti- ja leikkiympäristössä. Lapsen turvallisuuden tunne ja käsitys omista kyvyistä syntyy varhaisessa kiintymyssuhteessa. Varhainen kiintymyssuhde yhdessä vuorovaikutussuhteen kanssa vaikuttaa lapsen sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen. (Niemi 2012, 25,27.) Turvallinen kiintymyssuhde luo perustan sosioemotionaalille kehitykselle, jolloin lapsi tutkii maailmaa turvallisenä ja ennakoitavana paikkana. Varhaislapsuuden sosioemotionaalissa kehityksessä pääosassa ovat tunteet ja tunteiden säätelyn keinot, joiden opetteluun lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja vahvistusta. Kouluikässä lapsi oppii sanoitta-

maan tunteitaan ja kertomaan niistä sekä oppii tunnistamaan myös monimutkaisempia tunnekokemuksia, kuten häpeää tai hämmennystä. Nuoruusiän kynnyksellä sosioemotionaalisisessa kehityksessä keskiössä ovat kysymykset lapsen identiteetistä, moraalista ja arvoista. Kuten jo aiemmin on mainittu, sosioemotionaalinen kehitys kulkee rinnakkain lapsuuden muun kehityksen kanssa. Lapsen käsitys muiden tunteista ja käyttäytymisestä syntyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Saarni 2011.)

Yhteisöllisyyden peruslähtökohtia ovat avoimuus, keskusteleavuus, sopiminen ja toisten kunnioittaminen. Jotta lapsen sosiaaliset taidot ja valmiudet kehittyvät, täytyy lapsen tulla kuulluksi ja olla osallisena yhteisössä. Osallisuutta taas voidaan rakentaa yhdessäolon, yhdessä tekemisen ja keskustelun kautta. Osallisuus luo yhteisöllisyyttä. Yhteisöön kuuluminen on kuitenkin myös subjektiivinen ja kokemuksellinen käsite. Yhteisön jäsenten erilaisten merkitysten näkyväksi tekeminen ja neuvottelu ovat osa yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden prosessia. (Eskel & Marttila 2013, 76-78.)

Lapsen ja vanhemman välinen suhde ei ole ainoa merkittävä suhde lapsen elämässä. Lasten keskinäiset suhteet ovat myös tärkeitä sosiaalisten taitojen opettelussa. Kaverisuhteissa lapsi oppii aloittamaan ja ylläpitämään sosiaalista vuorovaikutusta toisten lasten kanssa ja ratkaisemaan konfliktitilanteita. Lasten keskinäiset suhteet ovat myös osaltaan rakentamassa lapsen kuvaa itsestään ja persoonallisuudestaan. (Thompson 2016.)

Perhekodissa yhteisönä yhdistyy useita erilaisten yhteisöjen piirteitä. Perhekoti on ensisijaisesti perhe ja perheyhteisö, mutta sen sisältä on löydettävissä myös muita muotoja. Perhekodin sisällä lasten väliset suhteet voivat muodostaa lasten vertaisyhteisöjä, joissa lapset muodostavat sosiaalisia suhteita keskenään yhteisen tekemisen ja toiminnan kautta. Toisaalta perhekoti toimii myös kasvatusyhteisönä, jossa aikuinen tai aikuiset toimii kasvattajana, rajojen asettajana ja ohjaavassa roolissa. Perhekodin sisältä voi löytyä myös pieniyhteisöjä, joilla tarkoitetaan kahden tai useamman jäsenen muodostamia yhteisöjä, joilla voi hyvinkin erilaiset toimintatavat ja normit

kuin perhekoti yhteisössä, koska lapset itse luovat ne. (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 48.)

Yhteisöllisyys rakentuu kohtaamisissa ja niissä onnistumisissa. Hyvä yhteisö muodostuu yhteisen ja yhdessä suunnitellun tekemisen kautta. Aito ja toimiva yhteisöllisyys vaatii jäsentensä osallisuuden kokemuksen sekä toimivaa vuorovaikutusta. Toimivassa yhteisössä on myös yhdessä laaditut pelisäännöt, koska yhteisön jäsenten on helpompaa sitoutua yhdessä suunniteltuun kuin ulkoapäin laadittuihin raameihin. (Marjanen, Ahonen & Majoinen 67, 71.) Perhekodin arki on täynnä kohtaamisia ja yhdessä tekemistä. Nämä arkiset toiminnot ovat aina osaltaan rakentamassa perhekodin yhteisöllisyyttä ja sen jäsenten osallisuuden kokemusta.

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Ammatillisten perhekotien biologisten lasten kokemuksista perhekodista ja siellä elämisestä ei ole juurikaan tutkittua tietoa. Ammatillisten perhekotien lapset elävät arkeaan erityisessä ympäristössä, joka tarjoaa mielenkiintoisen, ainutlaatuisen ja uuden tutkimuskohteen. Perhekoteja tutkittaessa huomion kohteena on ollut usein sijoitetut lapset ja sijaisvanhemmat, joten halusin tutkimuksen kautta nostaa myös perheiden biologisten lasten asemaa enemmän näkyviin. Myös sijaishuollon kokonaisuuden kannalta on tärkeää, että perheen biologisten lasten asemaa tuodaan enemmän esille, koska perheyhteisön kokonaisuuden toiminta vaikuttaa omalta osaltaan merkittävästi myös sijoitusten onnistumiseen.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ammatillisessa perhekodissa asuvien biologisten lasten kokemuksia perhekodista ja sijaissisaruuudesta. Tutkimuksen avulla selvitetään, kuinka ammatillisen perhekodin biologiset lapset kokevat perhekodin merkityksen elämässään. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään lasten kokemuksia perhekodin jäsenenä elämisestä sekä kokemuksia sijaissisaruuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ammatillisten perhekotien vanhemmille sekä lapsille biologisen lapsen kokemuksesta ja asemasta perhekodissa. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää tarkasteltaessa biologisen lapsen kokemuksia ja asemaa ammatillisessa perhekodissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mikä merkitys perhekodilla on biologisen lapsen elämässä?
- 2) Miten biologinen lapsi kokee elämisen ammatillisen perhekodin jäsenenä?
- 3) Millaisena biologinen lapsi kokee sijaissisaruiden ammatillisessa perhekodissa?

4.2 Tutkimusmenetelmät

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista elämismaailman ja merkitysten tutkiminen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina, joita pyritään selvittämään ihmisen itsensä kuvaamina. Kuvausten voidaan olettaa sisältävän niitä asioita, joita ihminen pitää itselleen merkityksellisinä ja tärkeinä. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista se, että se ei pyri löytämään totuutta tutkittavasta asiasta, vaan pikemminkin tehdään tulkintoja ihmisten kuvaamista kokemuksista käsin. (Vilka 2005, 97.)

Tutkimuksen aineistonkeruu menetelminä toimivat teemahaastattelu sekä teemahaastattelun rungon pohjalta tehty avoin kyselylomake. Tutkimusmenetelmä valittiin tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden mukaan. Laadulliset menetelmät sopivat hyvin tutkimuskysymysten mukaiseen aineistonkeruuseen. Laineen (2007, 29) mukaan kokemus syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. Kokemus taas muoutuu merkitysten mukaan, joten kokemuksen tutkimisen pyrkimys ei ole löytää yleistyksiä, vaan ymmärtää tutkittavan alueen ihmisten merkitysmaailmaa. (Mts. 30-31.)

Haastattelun tarkoituksena on selvittää, mitä joku ajattelee jostakin asiasta, eli kyseessä on eräänlainen keskustelu, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein myös tutkijan ehdoilla. Tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa saamaan selville tutkimuksen aihepiiriin kuuluvat asiat. Haastattelussa haastateltavalle tarjoutuu mahdollisuus tuoda oma äänensä ja mielipiteensä kuuluviin. (Eskola & Vastamäki 2015, 27-28.) Tutkimuksessa haluttiin korostaa lapsen omaa kokemusta perhekodissa elämisestä, joten haastattelu aineistonkeruumenetelmänä antoi tähän hyvän mahdollisuuden. Haastattelun valitsemista aineistonkeruumenetelmäksi puolsi myös sen tarjoama joustavuus tutkimustilanteessa.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee etukäteen laadittujen keskeisten teemojen mukaan. Hirsjärvi & Hurme (2009, 48) mainitsee, että teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat ja asioille antaman merkitykset ovat keskiössä ja teemahaastatteluun liittyvä vuorovaikutus mahdollistaa näiden asioiden painottamisen. Teemahaastattelussa aihepiirit ovat kaikille samat, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.)

4.3 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruu

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä ammatillisten perhekotien liiton kanssa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla ammatillisessa perhekodeissa asuvia biologisia lapsia sekä keräämällä teemahaastattelulomakkeella kokemuksia jo aikuistuneilta biologisilta lapsilta. Tutkimukseen osallistui kuusi biologista lasta neljästä eri ammatillisesta perhekodeista ja kyselylomakkein vastasi neljä jo aikuistunutta biologista lasta kolmesta eri ammatillisesta perhekodeista. Haastateltaviksi pyrittiin löytämään kouluikäisiä lapsia eri perhekodeista, joissa perhekotityö on ammatillista ja näin ollen vanhempien päätyönä. Kouluikäisillä lapsilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa noin 6-17-vuotiaita lapsia ja nuoria. Kohderyhmäksi valikoituivat kouluikäiset lapset, sen vuoksi, että heillä voidaan olettaa olevan kykyä ja kokemusta kertoa kokemuksistaan perhekodeissa elämisestä. Ammatilliset perhekodit valikoituivat tutkimuskohteeksi juurikin perhekodin ammatillisen luonteen vuoksi, joka tuo oman erityisyytensä lasten kasvuympäristöön ja perheyhteisöön.

Haastateltavat lapset etsittiin mukaan tutkimukseen ammatillisten perhekotien liiton jäsenperhekodeista. Tutkimuksen kannalta oli merkityksellistä että, perhekotivanhemmat sekä heidän lapsensa asuvat yhdessä perhekoilasten kanssa ja molemmat vanhemmat työskentelevät päätoimisesti perhekodeissa. Tutkimuksen aineiston kannalta oli tärkeää, että haastateltaviksi saatiin lapsia, joilla on kokonaisvaltainen kokemus asumisesta ja elämisestä perhekodeissa.

Jäsenperhekodeista valikoitiin tutkimukseen mukaan ne, joissa tiedettiin, esimerkiksi perhekodin Internet-sivujen kautta, asuvan tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia biologisia lapsia. Ammatillisten perhekotien liiton Internet-sivuilta käytiin läpi jäsenperhekotien yhteystiedot ja tarkasteltiin perhekotien omia Internet-sivuja, joista useimmiten löytyi tieto siitä, asuuko perheessä myös biologisia lapsia sijoitettujen lasten lisäksi. Mikäli tietoa biologisista lapsista ei löytynyt tai Internet-sivujen kautta oli selvillä, että perheessä ei asu biologisia lapsia, jätettiin jäsenperhekoti tutkimuksen kohderyhmän ulkopuolelle. Tällä tavoin pidettiin tutkimuksen kohderyhmä mallittaisen kokoisena, koska ennako-oletuksena voitiin pitää sitä, että jopa kaikista perhekodeista, joihin otetaan yhteyttä, saattaa löytyä halukkaita lapsia osallistumaan

tutkimukseen. Tein tutkimusta yksin, joten etukäteen oli mietittävä kuinka suurta tutkimusjoukkoa on mahdollista haastatella muun muassa aikatauluresurssien puitteissa. Lopulta tiedustelu halukkuudesta osallistua tutkimukseen lähetettiin 15 jäsenperhekodille kesällä 2014 sähköpostitse. Ennen tätä yhteydenottoa näihin viiteentoista perhekotiin oli lähetetty ennakkoviesti sähköpostitse ammatillisten perhekotien liiton toimesta, jotta jäsenperhekodeilla oli jo ennakkotieto tutkimuksen toteuttamisesta ennen varsinaista tutkimusyhteydenottoa. Varsinaisessa sähköpostiviestissä (Liite 1) kerrottiin tutkimuksen taustasta ja tarkoituksessa, ja perhekodeille annettiin aikaa vastata sähköpostiin, lisäksi lähetettiin kaksi muistutusviestiä aiheen tiimoilta. Yhteydenotto perhekoteihin tehtiin suunnitellusti sähköpostitse, jotta perhekotien vanhemmilla ja lapsilla oli mahdollisuus rauhassa tutustua tutkimusaiheeseen ja pohtia perheen osallistumisesta tutkimukseen. Osallistuminen tutkimukseen perustui vapaaehtoisuuteen ja suostumalla mukaan tutkimukseen vanhemmat antoivat myös suostumuksensa lapsen osallistumiseen, joten erillisiä tutkimuslupia ei tarvittu. Tutkimukseen osallistui kuusi (6) lasta, neljästä (4) eri perhekodista ympäri Suomen. Lisäksi kahdesta perhekodista ilmaistiin kiinnostusta tutkimusta kohtaan, mutta haastattelut peruuntuivat muun muassa aikataulu syiden vuoksi.

Haastattelut järjestettiin lasten kodeissa, heidän toivomassaan ympäristössä. Haastattelut järjestettiin teemahaastatteluina haastateltavien kotona kesän ja syksyn 2014 aikana. Koti haastatteluympäristönä oli perusteltu valinta tutkittavan aiheen ja kohdejoukon kannalta. Koti haastatteluympäristönä oli haastateltavalle tuttu, turvallinen ja rauhallinen paikka, joka edesauttoi haastattelun onnistumista. Haastattelijan pohjana toimi teemahaastattelurunko (Liite 2), jossa pääteemoina olivat perustiedot, perhe, arki, perhekoti ja sijaissisaruus.

Haastateltavina oli sekä tyttöjä että poikia, jotka olivat haastatteluajankohtana iältään 6-14-vuotiaita. Haastateltujen lasten kokemus perhekodissa asumisesta oli jo useampia vuosia ja osa haastatelluista lapsista oli elänyt koko elämänsä perhekodissa asuen. Haastateltavien anonymiteetin suojelemiseksi heidän taustatietojaan ei avata enempää.

Ennen haastatteluja kävimme lasten vanhemman/vanhempien kanssa pienen keskustelun tutkimuksen tarkoituksesta ja haastattelutilanteen etenemisestä. Useampi vanhempi kertoi, että lapsi oli odottanut haastattelutilannetta innoissaan ja koki sen tärkeänä tilanteena. Haastateltavat lapset saivat itse valita mieleisensä haastattelu-paikan ja tämä oli useimmiten haastateltavan oma huone. Kahdessa tapauksessa haastateltavat halusivat olla haastattelussa yhtä aikaa sisaruksensa kanssa, joten haastattelin heitä näin ollen vuorotellen, näissä tapauksissa haastattelutilanne järjestettiin perhekodin yleisissä tiloissa, rauhallisessa ympäristössä. Haastattelujen aluksi kerroin haastateltaville roolini tutkijana ja kerroin tutkimuksen tarkoituksen. Lasten puheista kävi ilmi, että myös vanhemmat olivat jo etukäteen kertoneet tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta. Haastattelutilanteessa keskustelu aloitettiin kuulumisien vaihdolla, jonka jälkeen siirryttiin teemahaastattelurungon mukaisiin teemojen käsitelyyn. Kaikki haastattelut etenivät luontevasti haastattelurungon mukaan, vaikka tätä ei tarkoituksellisesti haastattelutilanteissa haettu. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja häiriöttömiä tilanteita. Joustavuus haastattelutilanteessa toi haastatteluihin välittömän ja luontevan ilmapiirin. Lapset keskustelivat ja vastasivat kysymyksiin jopa yllättävän avoimesti, eikä haastattelijan roolista tarkasteltuna jännitystä ollut havaittavissa. Haastattelut olivat pituudeltaan 40–90 minuuttia, riippuen oliko kyseessä yksilö- vai parihaastattelu. Haastattelut tallennettiin nauhoittamalla sanelukoneelle, josta ne puhtaaksi kirjoitettiin eli litteroitiin kirjalliseen muotoon.

Haastatteluun aineistonkeruumenetelmänä oman haasteensa tuo se, että haastattelun kohteena ovat lapset. Alasuutari (2005, 162) toteaa, että lapsen kvalitatiivisen haastattelun tavoitteena on ymmärtää, miten lapsi jäsentää maailmaansa, omaa toimintaansa maailmassa ja toisaalta sen tapahtumia. Alasuutari muistuttaa myös, että lapsen haastattelu on läpikotaisin vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa sekä haastattelijan että lapsen toiminta tuottaa keskustelun sisällöt (Alasuutari 2005, 162).

Luottamus on tärkeää haastattelututkimuksessa. Puusan (2011) mukaan haastattelutilanteessa tutkijan tulisi kyetä sekä luomaan luottamuksellinen ilmapiiri että moti-

voimaan haastateltavaa osallistumaan haastattelutilanteeseen täyspainoisesti. Lisäksi Puusa (2011, 78) muistuttaa, että tutkijan on hyvä tiedostaa, että ihmisillä on tiettyistä aihepiireistä keskusteltaessa taipumus antaa niin sanottuja sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. Tällä tarkoitetaan sitä, että haastateltava antaa haastattelutilanteessa vastauksia, joiden hän uskoo olevan niin sanotusti yleisen linjan mukaan oikeaksi katsottuja ja hyväksytyjä. (Puusa 2011, 78.)

Lapsen haastattelussa ohjenuorana voidaan pitää lapsen kielellä toimimista. Tärkeää on myös kysymysten ja keskustelun rakentaminen lapsen elämänpiiristä lähtien, sekä herkkyyks ja refleksiivisyys vuorovaikutuksen tapahtumille. (Alasuutari 2005, 162.) Haastateltavat lapset olivat sen ikäisiä, että keskustelun eteneminen sujui hyvin, eikä kielellisiä haasteita syntynyt.

Koska biologisia lapsia saatiin mukaan tutkimukseen vain kuusi, päätettiin tutkimuksen aineiston laajuuden kannalta kerätä lisäaineistoa jo aikuistuneilta biologisilta lapsilta. Toisena aineistonkeruumuotona toimi teemahaastattelurungon pohjalta sähköpostitse lähetetty avoin kirjoituslomake (Liite 3) aikuistuneille ammatillisessa perhekodissa eläneille biologisille lapsille. Kirjoituslomake lähetettiin sähköpostitse syksyllä 2014 viidelle henkilölle, joiden halukkuutta osallistua tutkimukseen oli jo aikaisemmin tiedusteltu sähköpostitse. Aikuiset vastaajat olivat ammatillisten perhekotien biologisia lapsia, jotka olivat tulleet tietoon lasten haastattelujen yhteydessä tai aikaisemman tuttavuuden kautta.

Vastaajilla oli kaksi viikkoa aikaa osallistua kirjoittamalla lomakkeeseen haluamassaan laajuudessa. Täytettyjä kirjoituslomakkeita palautui määräajassa 4/5. Vastaajista kaikki olivat naisia, vastausajankohtana iältään 24–32-vuotiaita. Kirjoitusteemojen otsikot olivat samat kuin teemahaastattelujen pääotsikot. Otsikoiden alle jokainen vastaaja sai kirjoittaa haluamassaan laajuudessa teemoista mieleen nousseita asioita. Kirjoituslomakkeen ohjeistus oli tarkoituksella melko suuripiirteinen, jotta vastaajien omalle tyylille ilmaista asioita kirjoittamalla jätettiin riittävästi tilaa. Esimerkiksi vas-

tausten pituutta ei ollut rajoitettu ja sähköinen täyttö antoi joustolle myös hyvin tilaa eikä vastauksilta loppunut tila kesken. Antamalla ohjeiksi vain kirjoitusten otsikot pyrittiin tuomaan vastaajan päällimmäiset ajatukset esiin kyseessä olevasta aiheesta.

4.4 Aineiston analyysi

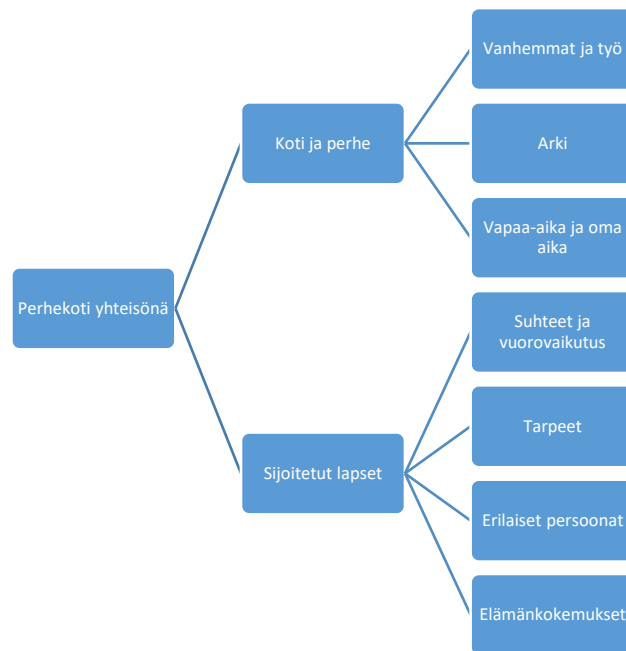
Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruu ja käsittely kietoutuvat aina yhteen, jo aineistonkeruvaiheessa tutkijalta vaaditaan analyysiin liittyvää osaamista. Hakalan mukaan laadullisen tutkimuksen kriteerinä ei ole kootun aineiston määrä vaan se, mitä aineistosta saa irti ja millaisiin johtopäätöksiin tulkinta yltää. (Hakala 2010, 18-19.). Hirsjärvi ja Hurmeen mukaan analyysivaiheen haastavuus johtuu haastatteluaineiston runsaudesta ja sen elämnläheisyydestä. Aineiston analyysiin olisi syytä ryhtyä mahdollisimman pian aineistonkeruun jälkeen, jos aineistoa ei ole jo keruuvaiheessa tarkasteltu. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 135.) Laadulliselle analyysille on tyypillistä aineiston ja tutkimusongelman tiivis vuoropuhelu, koska aineisto harvoin antaa suoria vastauksia tutkimuskysymyksiin, tutkijan valinnat ohjaavat ja jäsentävät aineiston käsittelyä. (Ruusuvuori, Tikander, Hyvärinen 2010, 13, 15.)

Haastatteluaineisto purettiin kirjalliseen muotoon litteroimalla eli puhtaaksi kirjoittamalla. Haastatteluaineisto litteroitiin sanatarkasti ja litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 38 sivua (A4, fontti Calibri 11, riviväli 1,5). Litteroidessa haasteeksi muodostui toisinaan haastateltavan nopea tai epäselvä puhetyyli, jonka vuoksi samaa kohtaa tuli kuunnella useaan otteeseen, jotta sen sai kirjoitettua sanatarkasti ylös. Parihaastatteluissa haasteen toivat haastateltavien yhtäaikaiset puheenvuorot, joista oli toisinaan vaikea saada selvää litteroidessa.

Aikuistuneiden biologisten lasten kirjoitettua aineistoa kertyi yhteensä 9 sivua (A4, fontti Calibri 11, riviväli 1,5). Tämä aineisto oli jo valmiiksi kirjallisessa muodossa, joten seuraavana vaiheena oli aineiston analyysi, joka tapahtui teemoittelemalla.

Hirsjärvi & Hurme tarkoittaa teemoittelulla sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta nousevia asioita, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Yhtäläisiä asioita saattaa löytyä teemahaastattelun teemoista ja lisäksi lähtökohtateemat nousevat aineistosta esiin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173.) Litteroitua aineistoa luettiin useita kertoja ja järjestettiin teemoittain niin, että aineistosta etsittiin yhteisiä teemojen alle sopivia aiheita. Teemoittelua ohjasi tutkimuksen tutkimuskysymykset, eli mikä merkitys perhekodilla on lapsen elämässä ja kuinka lapsi kokee sijaissisarouden ja elämisen perhekodin jäsenenä. Hirsjärvi & Hurmeen mukaan haastatteluaineistosta esiin nousevien seikkojen tarkastelu suhteessa toisiinsa on olennaisin osa analyysia (Hirsjärvi & Hurme 2009, 174). Ruusuvuori ym. muistuttaa, että aineistoa ei voi jättää puhumaan puolestaan, vaan aineistosta on systemaattisesti läpikäyden tarkoitus saada irti jotain sellaista, joka ei suorissa lainauksissa ole sellaisenaan läsnä. (Ruusuvuori ym. 2010, 19.) Tutkimuskysymysten ohjaamana litteroidusta tekstistä kopioitiin ja liitettiin tekstinkäsittelyohjelmalla sitaatteja teemahaastattelu rungon mukaisten otsikoiden alle. Teemahaastattelurungon perusteella ensimmäiset teemat olivat perhe, arki, perhekoti ja sijaissisaruus. Aiheeseen liittyvät asiat kerättiin teemojen alle ja merkittiin tunnistetiedoin, jotta kunkin haastateltavan lausumat säilyivät erillään. Litteroidusta haastattelu- ja kirjoitusaineistosta etsittiin lukemalla sekä vastaajille yhteneväisiä että myös poikkeavia lausumia, joiden avulla pyrittiin löytämään aineistosta merkityksellisiä asioita. Teemoittelun alussa jokin lausuma saattoi käydä useankin teeman alle, ennen kuin lopulliset aihekokonaisuudet muodostuivat. Lukemalla litteroitua aineistoa useita kertoja ja tutkimalla sitä suhteessa tutkimuskysymyksiin lopullisiksi teemoiksi nousi kolme pääteemaa, jotka olivat perhekoti biologisen lapsen kokemana, perhekotiyhteisön monet puolet ja sijaissisaruus biologisen lapsen kokemana. Kuviossa 1 on esitetty esimerkki perhekoti yhteisön teeman muodostumisesta teemoittelemalla. Haastateltavista käytettiin tunnistetietoja L1 (lapsi 1), L2 (lapsi 2) ja A1 (aikuinen 1) jne. Taustatiedot häivytettiin, jotta vastaajien anonymiteetti säilyisi koko tutkimuksen ajan.

Kuvio 1. Esimerkki teemoittelusta

Kiviniemen mukaan aineiston analysoinnin tavoitteena on löytää keskeiset ydinkategoriat, jotka kuvaavat tutkittavaa kohdetta ja joiden varaan tutkimustulosten analysointi voidaan rakentaa. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole löydettävissä väistämättä esiin nousevaa totuutta, vaan tutkimus on luonteeltaan tulkinnallista. (Kiviniemi 2007, 80–81.) Myös Puusa muistuttaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tehtävänä on tulkita toisten tekemiä tulkintoja. Haastatteluaineisto on valittujen henkilöiden tekemiä tulkintoja asioista ja ilmiöistä ja tutkijan tekemä analyysi näistä asioista on lopulta aina hänen omaa puhettaan. Haastatteluaineisto on myös tilannesidonnaista, joten sen yleistämistä ei tule liioitella. (Puusa 2011, 73.)

5 Tutkimustulokset

Tutkimukseen osallistui yhteensä kymmenen (10) vastaajaa seitsemästä (7) eri perhekodista ympäri maan. Teemahaastatteluihin osallistui kuusi (6) ammatillisen per-

hekokodin biologista lasta neljästä (4) eri perhekokodista ja kirjoituslomakkein vastasi neljä (4) aikuista kolmesta (3) eri perhekokodista. Tutkimustuloksissa sitaatin on merkitty tunnistetiedoin L1 = lapsi 1, L2 = lapsi 2 ja A1= aikuinen 1 jne. Sitaateissa esiintyvät nimet on muutettu anonymiteetin suojelemiseksi.

Tutkimuksen päätulokset esitetään kolmen teeman kautta, jotka ovat perhekokoti biologisen lapsen kokemana, perhekokoti yhteisön monet puolet ja sijaissisaruuks biologisen lapsen näkökulmasta

5.1 Perhekokoti biologisen lapsen kokemana

Arjen vivahteita

Haastatteluissa lapset kuvasivat perhekokotia sen arjen ja toiminnan kautta. Perhekokodin arkea kuvattiin toiminnantäyteiseksi ja touhukkaaksi. Positiivisena kaikki haastatellut lapset kokivat sen, että perhekokodissa ei koskaan tarvitse olla yksin.

se on ihan kiva, täällä on kavereita ja ei oo koskaan yksin. L3

Haastatelluista suurin osa (5/6) totesi, että perhekokodin hyviä puolia on myös se, että kotoa löytyy aina joku jonka kanssa voi tehdä asioita yhdessä. Yhteistä tekemistä kerrottiin olevan sekä omien sisarusten että sijoitettujen lasten kanssa. Yhteisenä tekemisenä mainittiin useimmiten leikkiminen, pelaaminen tai esimerkiksi ulkoaktiviteetit.

meillä ei oikeestaan koskaan oo sellasta että kellään olis tylsää... että jotkut leikkii toisen kaa ja silleen ja riippuu vähän, joskus jopa yhdessäkin... L2

Toiminnan täyteinen arki koettiin toisinaan myös kuormittavana. Eräs haastateltava koki perhekodin ihmisiä täynnä olevan arjen toisinaan rasittavana ja toivoi enemmän omaa rauhaa. Lapsi koki, että toivoisi joskus elävänsä niin sanottua normaalin lapsen elämään, jossa ei olisi sijoitettuja lapsia ympärillä.

mä en niin hirveesti tykkää tästä perhekodista ja haluaisin joskus sellaista normaalin lapsen elämää, ei tarteis kestää muita L1

Lapsi jatkoi pohdintaansa perhekodissa elämisestä ja sopeutumisestaan siihen. Lapsi koki, että perhekodin myötä hänen elämänsä on muuttunut paljon. Lapsen kertomuksen mukaan ikävät tunteet liittyivät nimenomaan sijoitettujen lasten käytökseen ja ajoittain levottomaan ilmapiiriin perhekodissa.

toinen mahtaillee, toinen on olevinaan ja kaikkee tämmöstä inhottavaa.. ja sitten kaikki on muuttunut ihan hirveesti perhekodin takia L1

Elämä perhekodissa kuvattiin arkisten askareiden ja kohtaamisten kautta. Vaikka perhekodin arkeen liittyy monta muuttuvaa tekijää, niin suurin osa lapsista koki arjen ja elämän perhekodissa pääasiassa normaaliksi perhe-elämäksi. Eräs haastateltava kertoi sijoitetun lapsen alkutaipaleesta perhekodissa ja otti esille sijoitetun lapsen sopeutumisen perhekotiin. Haastateltava kertoi, että sijoitettu lapsi oli perhekotiin muuttaessa ollut käytökseltään rajaton ja tehnyt perhekodissa ollessaankin vielä ”tyhmyyksiä”. Haastateltava pohti keskustelun edetessä, että sijoitettu lapsi oli muuttunut käytökseltään perhekodissa asuessaan. Haastateltava koki, että tämä oli vaikuttanut koko perhekodin ilmapiiriin niin, että perhekoti tuntui ihan tavalliselta kodilta, kun käytökseltään aikaisemmin levoton lapsi oli sopeutunut perhekodin elämään.

sonja teki kaikkee tyhmää vielä silloin.. en mä oikein tiedä, se yritti olla kaiken keskipisteenä, mutta ei se enää ... nyt kaikki on sillei ihan tavallisesti, ihan niin kuin tavallinen perhe, ei siitä ees huomais että on perhekoti L4

Haastateltujen kuvauksissa perhekodin arjesta tuli esille myös perhekodin äänekäs ja ajoittain vilkas elämänmeno. Kaikki haastatellut kertoivat, että elämä perhecodissa on toisinaan vilkasta, eikä ristiriidoiltakaan aina vältytä. Haastateltavat näkivät tämän kuitenkin kuuluvan normaaliin elämään, eikä pitäneet sitä erityisesti perhekodin piirteenä. Haastatteluissa osa lapsista myönsi myös itse aiheuttavansa välillä melua ja vilkasta meininkiä.

joskus ne saattaa innostua liikaa ja siitä tulee riitaa ja jollakin sattuu kohta L2

kyllä se että mä saatan aamulla herätä siihen että joku kiljuu tai tappelee jonkun kanssa, mutta se on ihan normaalia... L6

joskus tulee riitoja vaikka mistä asioista L5

Myös aikuisten kirjoituksista perhekodin elävä ja vilkas arki tulivat näkyviin. Perhekodin arkea muisteltiin leikkikaverien ja yhteisen tekemisen kautta. Aikuisten kirjoituksissa myös perhekodin arjen nopeasti vaihtuvat tilanteet ja niihin vaadittu joustavuus nousivat esille. Aikuiset kuvasivat kertomuksissaan, että lapsena heiltä on vaadittu joustavuutta ja sopeutumista perhekodin eläväiseen arkeen.

Arki perhecodissa oli vaihtelevaa ja toisinaan vauhdikasta. Vaikka suunnitelmia oli, aina saattoi tulla muutoksia ja tulee edelleen. Joustavuutta on ollut pakko opetella A4

Arki perhecodissa ei ollut tylsää eikä hiljaista. Kun lapsia ja nuoria on paljon saman katon alla, niin aina sattuu ja tapahtuu. A1

Merkitysten pohdintaa

Perhekodin merkitystä elämäänsä lapset kuvailivat perhekodin mukanaan tuomien ainutlaatuisten kokemusten kautta. Haastattelujen perusteella lapset kokivat perhekodin tuovan elämäänsä näkökulmia, joita ei välttämättä tavallisessa perheessä koe tai pääse kohtaamaan. Eräs haastatelluista kuvasi perhekodin merkitystä elämäänsä sijoitettujen lasten kokemusten valossa. Haastattelussa lapsi otti esille sen, että perhekodissa asuessa kohtaa väistämättä erilaisia elämäntarinoita. Haastateltava koki, että perhekodissa eletty arki on rikastuttanut hänen omaa kokemusmaailmaa.

se on aika rikas sillai että niinku miten sen sanois...se on hyvä asia, ainakin mun mielestä ollu, että mä oon nähny paljon enemmän mitä ois tavallisessa perheessä nähny... L6

Haastatteluista kävi ilmi, että perhekodin biologiset lapset erottivat sijoitettujen lasten usein vaikeat taustat ja kokemukset niin sanotusta normaalista lapsuudesta. Haastatteluissa kaikki lapset ottivat puheeksi sijoitettujen lasten taustat ja perhekotiin päätyksen syyt. Vaikka asiat sijoitusten taustalla olivat haasteellisia, niin haastatteluissa lapset kokivat ja näkivät perhekodissa kohtaamansa erilaiset elämäntarinat pääosin positiivisessa valossa. Eräs haastateltava koki perhekodin näköalapaikkana toisenlaiseen elämään ja kuvasi kokemustaan perhekodissa tehtävästä työstä auttamistyön näkökulmasta.

se että saa kokea että minkälaista toisten lasten elämä on... ja sitten saa tavallaan auttaa sellaisia joiden elämä ei oo ennen ollu parhaanlaista L2

Haastateltava jatkoi pohdintaa sijoitettujen lasten ja oman elämänsä välillä ja pohti perhekotiin sijoitetun lapsen reaktioita arkipäiväisiin tilanteisiin ja mahdollisuuksiin. Haastateltava oli kokenut, että sijoitettu lapsi oli perhekodissa reagoanut poikkeuk-

sellisen voimakkaasti johonkin hänelle aivan normaaliin asiaan. Haastateltava pohti, että hänelle normaalit asiat arjessa saattavat olla sijoitetulle lapselle isoja asioita, koska sijoitettu lapsi ei ole välttämättä aina elänyt niin sanottua normaalia arkea.

ja siitä mä oon tässä lähiaikoina huomannut että se ei oo saanut kunnon kasvatusta siellä sen kotona, kun sellanen ihan normaali juttu mulle on ihan valtava asia sille, mutta sen mä kuitenkin sillei ymmärrän L2

Haastateltavan toteamuksessa kuvastuu joustavuus ja ymmärrys sijoitettujen lasten mahdollisiin erityistarpeisiin tai – piirteisiin. Myös muissa haastatteluissa lapset ottivat esille sijoitettujen lasten vaatiman ajan ja erityistarpeet. Osa haastateltavista koki harmitusta siitä, että sijoitetut lapset sekä heidän hoito- ja kasvatustyö vievät paljon aikaa vanhemmilta, mutta toisaalta he toivat toteamuksissaan esille myös ymmärryksenä asiaa kohtaan. Haastateltavat pohtivat tilannetta muun muassa vanhempien työn kautta ja siitä näkökulmasta, että perhekoti on myös vanhempien työpaikka, jossa työt on tehtävä. Eräs haastateltava lapsi otti esille sijoitettujen lasten vaatiman ajan perhekotivanhemmilta ja oman suhtautumisensa siihen. Haastateltava pohti, että sijoitetuilla lapsilla ei ole välttämättä muita turvallisia aikuisia, kuin perhekotivanhemmat. Tästä näkökulmasta katsottuna haastateltava ymmärsi sijoitettujen lasten vievän perhekotivanhempien aikaa ja huomiota, vaikka koki sen toisinaan ikävänä.

muut lapset vie tavallaan omien vanhempien ajan, niin välillä se tuntuu tosi pahalta.. mut sit se vaan pitää ymmärtää, että niillä ei oo niitä omia vanhempia tai on, mutta ne ei välttämättä pysty siihen samaan L6

Kasvuympäristö ja tulevaisuus

Perhekoti kasvuympäristönä kuvastui haastateltujen kokemusten kautta erityisenä ja lapset pohtivat haastatteluissa myös kasvuympäristön vaikutusta tulevaan elämään. Vaikka perhekodin arki koettiin pääosin normaalin perheen arkena, niin puhuttaessa

perhekodin elämästä yleisemmällä tasolla, haastateltavat kokivat perhekodin tuoneen elämäänsä jotain normaalista perheestä poikkeavaa. Haastatteluissa perhekoti nähtiin monipuolisena kasvuympäristönä, jonka uskottiin vaikuttavan myös biologisten lasten oman moraalien kehittymiseen. Seuraavassa haastateltava pohti omien valintojen vaikutusta elämän kulkuun.

mun mielestä tää on monipuolista kasvaa täällä ja musta tuntuu niinku että elämässä pärjää niinku tosi hyvin kun tietää oikeesti että mitä kannattaa tehdä, kun on nähny niin paljon, niin tietää että millä johtaa niihin vaikeuksiin... L6

Perhekodissa nähdyllä ja koetuilla asioilla koettiin olevan merkitystä myös oman elämän suuntaan ja moraalisiin kysymyksiin. Lapsi jatkoi pohdintaansa perhekodissa asumisesta ja sen mukanaan tuomista kokemuksista ja koki, että perhekodissa koetut asiat ovat vaikuttaneet hänen maailmankuvaansa.

se on opettanut itse asiassa aika paljonkin, että miten tässä maailmassa pitää mennä ja elää ja mitä ei kannata tehdä ja mitä kannattaa tehdä L6

Aikuisten biologisten lasten kokemuksista oli löydettävissä yhtäläisyyksiä lasten kertomusten kanssa. Eräs aikuinen kirjoitti kokemuksestaan perhekodissa tehtävän työn näkökulmasta ja koki sillä olleen erityistä merkitystä omaan ajatteluunsa sekä elämänsisältöön.

Mielestäni vanhempieni sijaisvanhemmuus ja perhekotityö ovat rikastuttaneet elämäni monella tavoin. A3

Myös toisessa aikuisen kirjoituksessa kävi ilmi perhekodin ja siellä tehtävän työn vaikutus myöhempään elämään ja ajatteluun. Aikuinen kertoi, että perhekodissa kokeemat asiat ovat vaikuttaneet siihen, kuinka hän nykyään jäsentää maailmaa. Kaikkien

aikuisten vastauksista kävi ilmi, että perhekodin vaikutusta elämää ja ajattelua avar-
tavana tekijänä pidettiin vahvuutena.

Uskon, että perhekodin myötä minulle on auennut erilainen ikkuna katsoa maailmaa. Olen päässyt kokemaan ja näkemään asioita, joita ei ehkä ihan tavallisessa perheessä koe. Onhan se varmasti vaikuttanut aika isosti maailmankatsomukseenkin. A4

5.2 Perhekoti yhteisön monet puolet

Perhe ja erilaiset persoonat

Perhekodissa yhdistyi haastattelujen perusteella useita eri ulottuvuuksia, niin sen jäsenten kuin toimintojenkin perusteella. Perhekotia yhteisönä kuvaillessaan haastatellut ottivat esille perhekodin jäsenten erilaiset persoonat ja luonteenpiirteet. Perhekodin jäseniä kuvattiin värikkäiksi ja omalaatuisiksi persooniksi. Persoonallisuuden erilaisia piirteitä kuvattiin pääasiassa positiivisessa valossa.

meillä assuu kaikkia hassuja tyyppejä L1

täällä on persoonia laidasta laitaan ja me ollaan kaikki ihan erilaisia ja silti me tullaan toimeen ihan hyvin... nää ihmiset on tosi mukavia ja kun nää vaihtuu nää ihmiset aina välillä niin näkee sitten tosi paljon täällä.. kaikilla on ne omat jutut mistä tykkää L6

Lapset kokivat ja määrittelivät perheensä jokainen omalla tavallaan, osa haastatelluista nimesi perheekseen biologiset sisaruksensa ja vanhempansa ja osa piti myös sijoitettuja lapsia perheeseensä kuuluvina. Osa haastateltavista koki, että osa sijoitettuihin lapsista kuului heidän perheeseensä ja osa ei. Yleisesti ottaen pienenä sijoite-

tut lapset koettiin herkemmin osaksi perhettä, kuin ne sijoitetut lapset, jotka sijoitushetkellä olivat jo iältään vanhempia.

noo, meidän oikeeseen perheeseen kuuluu Mikko, minä, äiskä ja iskä. ja sitten niin, no noi on, perheeseen tavallaan kuuluu Tiina ko Tiinalla ei oo semmosta kunnollista perhettä L2

tavallinen perhe mikä on vaan vähän isompi L5

Perhekodin elämään kuten tavalliseen perheeseenkin kuuluu toisinaan myös ristiriitailanteita. Haastateltavien kertomuksista kävi esille se, että lapset kokivat toisinaan mielipahaa sijoitettujen lasten vaatimuksista perhekotia ja perhekotivanhempia kohtaan. Eräs haastatelluista kertoi sijoitettujen lasten keskinäisistä riidoista ja vaatimuksista, joita piti toisinaan kohtuuttomina. Haastateltava ei pitänyt myöskään sijoitettujen lasten tyylistä valittaa asioista.

kyllä mulla menee välillä hermo niihin, mä saatan vaan lähtee pois, mutta harvemmin.. just siitä jos ne riitelee keskenään tai saattaa valittaa ruuasta tai siitä että niillä ei oo tarpeeks jotain tai se että ne tulee kauheen kateeliseks jos mä saan jotain, semmoset asiat mua ärsyttää L6

Perhekoti koettiin haastattelujen perusteella ensisijaisesti kotina ja perheenä. Perhekotia kuvaillessaan haastatellut pohtivat toisaalta myös perhekotia vanhempiensa työnä ja työpaikkana. Vanhempiensa työstä lapsilla oli hyvin erilaisia käsityksiä. Osa haastatelluista koki, että vanhemmilla ei ole juurikaan työtä perhekodissa, kun taas toiset pohtivat vanhempiensa monia rooleja perhekotivanhempina. Perhekotiin liittyvistä töistä esille tuotiin arkisia kodinhoitoon ja lasten kasvatukseen liittyviä asioita, mutta osa haastateltavista näki perhekodissa tehtävän työn merkityksen myös sijoitettujen lasten elämäntulkkuun vaikuttavana asiana.

se on enempi tuolla iskällä että se kuittaa laskuja, ajaa monta tuntia autoa ja äiti laittaa ruokaa, siivoo ja sen sellaista L3

raskasta.. no ensinnäkin ne on koko ajan töissä ja niillä ei oo niin paljoo sille omalle perheelle mitä vois olla ja niitten pitää kaikkien muittenkin kun oman perheen asiat ja niitten pitää.. niille valitetaan aina joka asiasta ja niitten pitää kestää se ja niitten pitää laittaa ruokaa ja kuletaa joka paikkaan ja tolle, on se aika raskasta niille L6

Aikuisten kirjoituksista perhekotityö kuvastui haasteellisena ja vaativana, joka on myös jatkuvaa tasapainottelua työn ja perhe-elämän välillä. Kirjoitusten perusteella perhekodissa tehtävä työtä kuvattiin myös elämäntavaksi. Kirjoituksista ja kokemuksista välittyi myös arvostus vanhempien työtä kohtaan.

Vanhempieni työ vie enemmän aikaa kuin peruspäivätyö. Oikeastaan voidaan enemmän puhua elämäntavasta kuin työstä. Mielestäni vanhempieni työ on tärkeää työtä ja he ovat siinä taitavia. A3

Kuitenkin näin aikuistuttua näkee myös työn raskauden ja sen kuinka se vie tilaa heidän omalta vapaa-ajaltaan sekä tietenkin meiltä omilta lapsilta. A1

Vanhempieni työ on sitovaa ja toisinaan aika raskasta. Se on ennen kaikkea elämäntapa. A4

Perheen, kodin ja työn yhdistäminen perhekodissa on arkipäivää. Haastatteluissa lapset pohtivat perheen omaa aikaa suhteessa sijoitettujen lasten kanssa vietettyyn aikaan. Kaikki haastattelut kokivat, että perheen yhteinen aika vanhempien ja lasten kesken on tärkeää. Eräs haastateltava mainitsi perhekodin ainoaksi hyväksi puoleksi sen, että saa olla vanhempien kanssa, eivätkä he käy muualla töissä. Myös muut haastateltavat kokivat, että on mukavaa kun vanhemmat ovat kotona töissä, vaikkakin se vie myös heidän yhteistä aikaa.

ainut hyvä puoli on se että vanhemmat on kotona ja saa viikkorahaa L1

se että saa olla vanhempien kanssa L3

Perheen yhteinen aika painottui haastattelujen mukaan aikaan, jolloin sijoitetut lapset olivat esimerkiksi lomalla kotonaan. Haastatteluissa lapset kertoivat, että perheen yhteisellä ajalla tehdään muun muassa erilaisia reissuja tai muuta arjesta poikkeavaa ilman sijoitettuja lapsia. Eräs haastateltava otti esille myös sen, että yhteisestä ajasta ja reissuista ei välttämättä kerrota kaikkea sijoitetuille lapsille.

joskus me saatetaan tehdä jos vaikka perhekotilapset on siellä omalla äitillä ja isällä, niin silloin me saatetaan tehdä sillei, että perhekotilapset ei tiää, niin me saatetaan vaikka käyä jossakin L2

Erään haastatellun kertoman mukaan vanhempien kanssa vietetystä ajasta saattaa tulla sijoitettujen lasten kanssa keskustelua. Lapsi otti kertomuksessaan esille kateuden, jota on kokenut liittyvän tilanteisiin, joissa lapsi on viettänyt aikaa oman perheen kesken. Lapsi koki harmitusta siitä, että sijoitetut lapset saattavat osoittaa kateutta häntä kohtaan, jos hän on viettänyt oman perheensä kanssa aikaa.

jos mä saan olla mun oman perheen kanssa kerrankin niin siitäkin ne saattaa tulla kateeliseksi.. se tuntuu välillä tosi pahalta, mutta mä tiään että niillä on kaikki sillai tällä hetkellä ihan yhtä hyvin kun mulla L6

Aikuisten kirjoituksissa löytyi myös ajatuksia perheen yhteisestä ajasta ja sen järjestämisestä. Erään aikuisen mukaan perhekodin elämään biologisena lapsena liittyy keskeisesti huomion jakaminen ja toisinaan myös siitä kilpailu. Aikuinen koki, että on saanut jakamatonta huomiota osakseen vain perheen yhteisen ajan puitteissa, muun muassa perhelomien aikana, joita on ollut verrattain harvoin.

Se on jakamista. Täytyy kestää se ettei vanhemmillasi ole aikaa sinulle juuri-kaan. Aina on joku ollut kinuamassa toisessa kädessä. A2

Vanhempi eivät tule töistä ja anna huomiotaan sinulle. Se on tapahtunut vain harvassa olleilla perhelomilla. A2

Toisessa aikuisen kirjoituksessa toistui sama teema vanhempien ja perheen yhteisestä ajasta. Aikuinen otti kirjoituksessa esille myös sen, että yhteisen ajan tai muidenkaan menojen järjestäminen ei ole aina aivan yksinkertaista perhekotityön sitovan luonteen vuoksi. Aikuiselle harmitusta on aiheuttanut toisinaan peruuntuneet menot perhekotityön vuoksi. Hän ei kuitenkaan kokenut jääneensä paitsi vanhempiensa huomiosta, vaan pohtii tilanteiden olevan yksittäistapauksia ja kuuluvan työn luonteeseen.

Joskus minua kyllä harmittaa se, että vanhempi joutuvat kieltäytymään tietyistä asioista (esim. heitä kiinnostavista menoista itsekseen tai meidän biologisten lasten kanssa), koska heidän täytyy järjestää elämänsä sijaislasten ehdoilla. Jos he jonnekin päättävät lähteä, se vaatii heiltä huolellista ennakkovalmistelua. A3

Vanhempi ovat kyllä järjestäneet yhteistä aikaa meidän biologisten lasten kanssa niin paljon kuin suinkin mahdollista. En siis koe jääneeni paitsi heidän aikaansa ja huomiotaan, vaan mainitsemani harmistuminen liittyy aina yksittäisiin tilanteisiin ja menee nopeasti ohi, kun muistutan taas itselleni, kuinka tärkeää työtä he tekevät. A3

5.3 Sijaissisuus biologisen lapsen näkökulmasta

Sijaissisuutta tarkasteltaessa kaikki haastateltavat kokivat, että sijoitettujen lasten tulo perheeseen on ollut pääosin positiivinen asia. Kaikista haastatteluista kävi ilmi myös se, että perhekodissa on lapsia joiden kanssa tullaan paremmin toimeen ja lapsia, joiden kanssa ei vietetä niin paljon aikaa. Yleisesti voi todeta, että samanikäisten sijoitettujen lasten kanssa tultiin keskimääräisesti paremmin toimeen ja löydettiin

yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Toisena huomioitavana asiana oli se, että erityisesti nuorempiin ja pienenä sijoitettuihin lapsiin koettiin herkemmin kiintymystä, kuin iältään vanhempana sijoitettuihin.

eniten mä kyllä Kallen kanssa oon.... ei sitä sillein kun se on vanhempi, aika paljonkin vanhempi, niin ollaan me silti, eikä oo sillei että isommat ja pienemmät L4

mä saatan puhua joko Teron tai sitten ehkä Niilon kaa vähäsen kun Niilo on sillei ihan kiva mutta joskus se vähän ällöttää mua L2

Haastatteluissa eroja syntyi siitä, miten lapset kuvasivat suhteitaan sijoitettuihin lapsiin. Eräs haastateltava kuvasi sijoitettujen lasten tulevan perhekotiin joksikin aikaa ja sitten he muuttavat pois. Haastateltava ei kokenut ainakaan haastatteluhetkellä erityistä tunnesidettä sijoitettuihin lapsiin.

ne on vaan täällä jonkun aikaa ja sitten ne häipy... L1

Toisenlaisen näkökulman otti haastateltava, joka kertoi kuinka tärkeäksi sijoitetut lapset ovat hänelle muodostuneet. Haastateltava kuvasi kiintymystään sijoitettuihin lapsiin tunteikkaasti ja korosti, että vaikka joskus ristiriitatilanteitakin on, niin ei haluaisi elää toisenlaisessa tilanteessa.

mä en vaihtais niitä pois, en todellakaan ja ne on kaikki mulle tosi tärkeitä L6

Kolmannen näkökulman muodostivat kertomukset toverillisesta suhteesta sijoitettuihin lapsiin. Haastateltavat kertoivat näissä tapauksissa viihtyvän hyvin sijoitetun lapsen kanssa yhteisten mielenkiinnon kohteiden äärellä, mutta eivät kertomuksissaan tuoneet esille erityistä tunnesidettä sijoitettuun lapseen. Nämä kertomukset kuvastuivat siis lähinnä kaveri-suhteiksi sijoitetun lapsen kanssa.

ne on vaan niin kivoja. ne on kaikki ihan kivoja, jos ne ei vaan oo semmosella suutuspäällä L3

Suhde omiin sisaruksiin ja sijoitettuihin lapsiin eroteltiin kaikissa haastatteluissa jollain tavoin. Vaikka sijoitetut lapset koettiin tärkeiksi, niin haastatteluista oli nähtävissä ero oikean sisaruksen ja sijaissisaruksen välillä. Kaikissa tapauksissa koettiin, että biologiset sisarukset ovat ns. oikeita sisaruksia, vaikka myös sijoitettuja lapsia pidettiin melkein sisaruksen kaltaisena.

noh se vähän riippuu, välillä, ne on mulle kyllä aikalailla sisaruksia , mutta silti kyllä mä enemmän omia sisaruksia kutsuisin sisaruksiksi kun niitä mutta...mutta niiden kanssa tehään niin paljon samoja asioita kun omien sisarusten kanssa tekisin L6

Joissakin haastatteluissa lapset ottivat esille jonkin tietyn sijoitetun lapsen, jonka kokivat erityisen läheiseksi. Näissä tapauksissa lapsi koettiin kuuluvaksi perheeseen. Eräässä haastattelussa lapsi kertoi sijoitetusta lapsesta, joka oli tullut perhekotiin pienenä. Hän koki sijoitetun lapsen osaksi perhettä, koska tämä oli asunut perheko-
dissa niin pienestä pitäen.

Maija kuuluu tavallaan meidän perheeseen, se on mukava, vaikka se huutaa melkein aina L2

Eräs haastateltava kertoi suhteestaan melko samanikäiseen sijoitettuun lapseen, jonka koki tulleen itselleen erityisen läheiseksi ja vertasi suhdetta sisarussuhteeksi. Haastateltava koki, että yhteiset kiinnostuksen kohteet ja samanlainen ajatusmaailma oli tehnyt heidän suhteestaan erityisen läheisen.

tietenkin äiti ja isä ja omat sisarukset ja onhan nää kaikki mulle ihan älyttömän tärkeiks tullu, kun mä oon niitten kanssa niin kauan eläny, mutta Venlasta on tullu ihan niinku oma sisko, se niinku kuuntelee ja auttaa aina.. niin.. L6

Sijaissaruussuhteista puhuttaessa haastatteluista nousi esille myös lasten kokema suojele- ja hoivatarve suhteessa sijoitettuun lapseen. Osa haastatteluista kertoi kokemuksistaan, joissa heille oli tullut tunne tai tarve suojella sijoitettua lasta erinäisissä tilanteissa. Haastattelujen perusteella tarve suojella kohdistui erityisesti itseään nuorempiin sijoitettuihin lapsiin. Eräs lapsi kuvasi tämänkaltaista tilannetta, jossa sijoitetulla lapsella oli haastavaa toimia ryhmässä, joten lapselle oli tullut tarve suojella sijoitettua lasta tilanteilta, joissa muut provosoivat häntä käyttäytymisellään.

no Luukas, se on meidän nuorin, se on kymmenen ja Luukas on aika semmonen pieni tai sillä on vähän semmoset omat jutut aina ja sen pitää vähän harjotella sitä ryhmässä olemista ja miten elämässä toimitaan, se ei oo sille ihan helppoo ja Luukas on semmonen, että se ärtyy tosi helposti, ei se oo mitään väkivaltainen tai semmosta, mutta nää isommat aina ärsyttää sitä vähän tahallaan ja kun ne tietää missä kohin se sit suuttuu, mutta osaa Luukas olla sitten tosi mukavakin, ja mulle tulee aina vähän semmonen että mun pitää suojella sitä että kukaan ei sano sille mitään pahaa L6

Aikuisten kirjoituksista oli löydettävissä samansuuntaisia kokemuksia kuin lasten haastatteluista. Aikuisten kirjoituksista nousi myös esille, se että osa sijoitetuista lapsista on ollut läheisempiä kuin toiset.

Kaikista ei ole tarvinnut pitää, mutta kaikkien kanssa on täytynyt tulla toimeen. Jotkut taas tuntuivat alusta asti ”oikeilta” sisaruksilta. A1

Ensimmäiset neljä sijaislasta tuntuivat kuitenkin lähes kuin sisaruksilta. A3

Aikuisten kokemuksista välittyi myös se, että sijoitetut lapset ovat aina tietyn ajan perhekodissa ja sen jälkeen yhteydenpito perheeseen joko jatkuu tai katkeaa. Aikuisten kirjoituksista kävi ilmi myös se, että sijoituksen pituus on yksi merkittävä tekijä, joka vaikuttaa siihen, kuinka sijaissaruussuhde koetaan.

lapsia on ehtinyt olla vanhemmillani lyhyt- ja pitkäaikaisissa sijoituksissa jo niin paljon (kymmeniä), ettei heitä kaikkia olisi mitenkään edes voinut kokea sisarikseen. A3

toki sijaislapsista on tullut tärkeitä, mutta ei ne sisaruksia ole. Asuvat perhekodissa aikansa ja sen jälkeen jatkavat elämäänsä kukin tahoiltaan, vaikka osa toki vielä yhteyttä perhekotiin pitääkin. A4

Eräs aikuinen kertoi kokemuksestaan sijaissisaruudestaan, jossa sijaislapsien sijoitus perhekodissa oli päättynyt yllättäen ja koko perhekodin väki oli kokenut suhteen katkeamisen vaikeaksi paikaksi, koska tunneside sijoitettuihin lapsiin oli ollut jo niin vahva.

yllättäen kaksi lapsista palasikin biologisille vanhemmilleen muutaman vuoden meillä olon jälkeen. Se oli meille sijaisperheenjäsenille kova paikka, koska olimme kiintyneet näihin lapsiin ja heistä oli tullut perheemme jäseniä. A3

Aikuinen jatkoi pohdintaansa siitä, kuinka tämä menetyksen kokemus vaikutti siihen, kuinka hän jatkossa suhtautui sijoitettuihin lapsiin. Aikuinen koki, että aikaisemman kokemuksen perusteella hän nykyisinkin suhtautuu perhekotiin sijoitettuihin lapsiin lähinnä aikuisen näkökulmasta, ilman läheisempää tunnesidettä.

He ovat olleet minulle vanhempieni perhekodin lapsia, joiden kanssa olen kyllä touhunnut monenlaista ja joiden elämässä olen mielelläni ollut yksi aikuinen lisää, mutta en ole heitä enää kokenut sisaruksinani. A3

6 Pohdinta ja johtopäätökset

6.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ammatillisessa perhekodissa asuvien ja asuneiden biologisten lasten kokemuksia perhekodista ja sijaissisaruuudesta. Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään miten lapset kokevat perhekodin merkityksen elämäänsä. Lisäksi pyrittiin selvittämään lasten ajatuksia sijaissisaruuudesta ja perhekodin jäsenenä elämisestä. Tutkimuksen tulokset ovat ammatillisten perhekotien biologisten lasten omakohtaisia kokemuksia ja ajatuksia elämästään perhekodissa, näin ollen tutkimuksen tuloksia ei voida pitää yleistettävänä, vaan suuntaa antavina. Toisaalta tutkimusaineiston pienen koon vuoksi tuloksia on syytä pitää tämän valikoidun kohderyhmän kokemuksina tutkittavasta aiheesta.

Laakso (2009, 229) mainitsee tutkimuksessaan, että lastensuojelutyössä ollaan tekemisissä perheen sisäisten ja intiimeiksi ajateltujen asioiden kanssa. Hän on tutkimuksessaan tutkinut lastenkotien työntekijöiden ajatuksia työstään ja mainitsee, että lastenkotityöhön liittyy aina moraalinen ja emotionaalinen ulottuvuus. Laakson mukaan omien moraalisten käsitysten tutkiminen liittyy vahvasti lastenkotityöhön. Tässä tutkielmassa asia tuli hyvin näkyväksi sekä lasten haastattelujen että aikuisten kirjoitusten pohjalta. Kaikki tutkimuksen osallistuneet kokivat perhekodin ja siellä elämisen vaikuttaneen osaltaan käsitykseen oikeasta ja väärästä sekä yleisemminkin maailmankuvaa.

Kuten Höjer (2006) mainitsee artikkelissaan, perhekodit ovat tavallisia yksityisiä perheitä, joilla on erilaiset olosuhteet. Tutkimuksen perusteella ammatillisten perhekotien biologiset lapset pohtivat perhekodin elämää ja merkitystä elämäänsä monelta kannalta. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat arjen perhekodissa pääosin tavalliseksi

lapsiperheen arjeksi, johon kuuluu koulunkäynnin lisäksi harrastuksia ja yhdessä oloa kotona. Lapset kokivat perhekodin elämäänsä rikastuttavana asiana. Positiivisena asiana koettiin perhekodissa se, että siellä ei koskaan tarvitse olla yksin ja tekemistä riittää. Toisaalta osa tutkimukseen osallistuneista koki, että perhekodin vilkas arki oli toisinaan myös kuormittava tekijä.

Tunne-elämyksen erityinen piirre on sen hedonistinen sävy, useimmat tunteet voidaan luokitella joko mielihyväksi tai mielihapaksi. Tunteet liittyvät olennaisiin toimintapyrkimyksiin; mielihyvä on tavoiteltava tunne ja sen kesto on vaikea pitkittää, kun taas mielihäpa kestää eikä siihen voi tottua. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että positiivisia tunnekokemuksia koetaan usein, jolloin mielihyvän tunteet voivat purkaa mielihäpan aiheuttamaa jännitettä. (Myllyniemi & Tontti 2006, 144.)

Perhekodin merkitystä elämäänsä lapset pohtivat perhekodissa koettujen kokemusten ja sijoitettujen lasten elämäkokemusten kautta. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat, että perhekoti on tarjonnut näköalapaikan monenlaisiin elämäntilanteisiin ja – tarinoin. Perhekodissa koetulla nähtiin olevan vaikutusta siihen, kuinka lapset kokivat oikean ja väärän, sekä omien valintojen vaikutuksen elämän kulkuun. Voidaan siis todeta, että perhekodilla oli vaikutusta lasten maailmankuvaan ja moraalien kehittymiseen. Lapset ja jo aikuistuneet ammatillisten perhekotien biologiset lapset kuvasivat kertomuksissaan sijoitettujen lasten omia valintoja ja toisaalta sijoitusten muita taustatekijöitä ja pohtivat niiden vaikutusta elämäkulkuun. Jopa nuorimmat haastateltavat osasivat pohtia oikean ja väärän valinnan seurauksia ja sitä, kuinka perhekodissa kasvaessaan he ovat päässeet ja toisaalta joutuneet näkemään miten väärillä valinnoilla voi olla pitkälle kantavia seurauksia.

Aikuistuneiden biologisten lasten ottaminen mukaan tutkimukseen oli sekä aineiston laajentamisen että näkökulman laajentamisen kannalta valittu ratkaisu. Aikuisten kuvaamat kokemukset olivat hyvin pitkälti yhteneväisiä lasten kertomien kokemusten kanssa. Huomioitavaa on, että samat merkittävät teemat nousivat sekä lasten

että aikuisten kertomusten kautta toistuvasti esille. Aikuisten kokemuksista kuvastui aikuisen kokemusmaailma ja pohdinta lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Aikuisten kertomusten pohjalta oli myös selvää, että perhekodilla koettiin olevan suuri merkitys maailmankuvan rakentumiseen ja perhekodissa eletty lapsuus koettiin näkökulmia rikastuttavana kasvuympäristönä. Myllyniemi & Tontti (2006, 158) toteavat tutkimuksensa pohjalta, että kodista saatu vankka sosiaalinen pääoma antaa aikuisiässä subjektiivisen hyvinvoinnin tuottoa. Tästä voidaan päätellä, että ammatillisesta perhekodista saatu sosiaalinen pääoma voi olla vaikuttamassa aikuisiän hyvinvointiin ja tämän tutkimuksen perustella nimenomaan näkökulmia rikastuttavana tekijänä.

Naapuri (2015, 66-67) on tutkielmassaan selvittänyt sijaisvanhempien tunteja ja kokemuksia sijaisvanhemmuudesta. Kiinnostavaa on, että tutkielman perusteella sijaisvanhemmuus oli tarjonnut vanhemmille näköalapaikan, josta avautuivat uudenlaiset maisemat sosiaalihuoltoon ja erilaisiin näkökulmiin elämästä yleisestikin. Tämän tutkimuksen perusteella ammatillisten perhekotien biologisilla lapsilla on samansuuntaisia ajatuksia perhekodin vaikutuksista ajatteluunsa. Naapurin tutkielmassa todetaan, että kaikkiaan sijaisvanhemmuuden ajateltiin rikastuttaneen ja kehittäneen vanhemmuutta laaja-alaisesti. Tästä näkökulmasta myös biologisten lasten ajatukset olivat yhteneväisiä, vaikkakin tämän tutkimuksen pohjalta vaikutukset koettiin yleisellä tasolla ajatteluun ja moraaliiin liittyvissä asioissa.

Lapset kokivat perhekodin jäsenenä elämisen melko tavallisen perhearjen kautta. Sariolan (2014, 98.) mukaan arki, sen rakenteet ja perheen sisäiset tunnesuhteet ovat perhehoitajuuden keskiössä. Nimenomaan lapsen ja hoitajan sekä koko perheen sosiaalisten suhteiden rakenteet ja toimivuus ovat tärkeimpiä arjen rakentajia.

Eroja niin sanottuun tavalliseen arkeen oli nähtävissä tilanteissa, joissa lapset kertoivat oman perheen yhteisen ajan vähyydestä ja vanhempien työn kuormittavuudesta. Lapset toivoivat enemmän aikaa vanhempiensa kanssa ja kokivat toisinaan jäävän sijoitettujen lasten vaatiman ajan vuoksi vähemmälle huomiolle. Vanhempien työtä

kuvattiin monipuolisesti, ja varsinkin vanhemmat haastateltavat ja aikuiset erottivat vanhempiansa työstä sen vastuun ja sitovan luonteen. Tutkimuksen mukaan suurin osa lapsista oli kuitenkin melko tyytyväinen nykytilanteeseen ja toi esille ymmärryksensä toisaalta vanhempien työtä kohtaan ja sijoitettujen lasten vaatiman ajan suhteen.

Kokemuksista nousi esille biologisen lapsen rooli perhekodin arjessa. Haastattelujen ja aikuisten kertomusten mukaan biologiselta lapselta vaaditaan joustavuutta ja sopeutumiskykyä perhekodin arjen muuttuviin tilanteisiin. Myös aikuiset toivat esille, sen että olisivat toisinaan kaivanneet enemmän aikaa oman perheen ja vanhempien kanssa. Aikuisten kertomuksissa merkille pantavaa oli se, että edelleen aika oman perheen ja vanhempien kanssa koettiin toisinaan olevan järjestelyn takana. Vaikka aikuisilla oli jo omat perheet ja kodit, niin silti yhteinen aika myös lapsuudenkodissa koettiin merkitykselliseksi.

Inkilä kuvaa tutkielmansa perusteella sijaisperheessä biologisena lapsena elävän kohdalla näkyväksi sekä kärsijän että sopeutujan identiteetin. Identiteetit näyttäytyvät toisaalta tuttujen asioiden menetyksenä, toisaalta taas uusiin asioihin tapahtuvana sopeutumisena. Inkilän tutkielman mukaan identiteetit saattoivat korostua jompaankumpaan enemmän kallistuen, sopeutuminen näyttäytyi enemmän joko luopumisena tai sopeutujan roolina. (Inkilä 2000, 1, 49.) Tässä tutkimuksessa oli nähtävissä biologisen lapsen vahva sopeutujan rooli, joka kuvastui useissa kertomuksissa siinä, kuinka lapset kertoivat toisaalta harmistuneensa jostain perhekodin mukanaan tuomasta muutoksesta elämäänsä, mutta toisaalta pohtivat sitä, miten ymmärtävät muutosten kuuluvan perhekodin elämään ja sitä kautta myös heidän omaan arkeen. Höjer (2006) mainitsee, että sijoitettujen lasten vaikeat taustat eivät ole välttämättä biologiselle lapselle helppoja asioita käsitellä.

Karevaaran (2015, 68) tutkielmassa niiden sijaisperheiden lapset, joihin sijoitetut lapset olivat tulleet pieninä, sopeutuminen sijaisperheen elämään oli sujunut mut-

kattomasti. Karevaaran tutkielman pohjalta myönteisesti vaikuttavana tekijänä näytettiin myös, että biologinen lapsi oli ollut itsekin pieni ensimmäisen sijoitetun lapsen tullessa. Lapset olivat tottuneet sijoitettuihin lapsiin jo pienestä pitäen ja sijaisperheen arki oli muotoutunut tavalliseksi perhe-elämäksi. (Karevaara 2015, 68.) Myös tässä tutkimuksessa oli nähtävissä se, että biologisen lapsen ikä vaikutti sijoitettuihin lapsiin suhtautumisessa. Biologiset lapset, jotka olivat asuneet koko elämänsä ajan perhekodissa, eivät osanneet erotella juurikaan perhekodin ja ns. normaalin kodin eroja. Toisaalta sijoitettujen lasten ikä suhteessa biologisen lapsen ikään tuli esille suhteiden ja kiintymyksen tunteiden kuvailussa. Nuoriin ja pienenä sijoitettuihin lapsiin koettiin keskimääräisesti läheisempiä tunteita, kuin vanhempana sijoitettuihin lapsiin.

Sijaissisaruus kuvastui tutkimuksen mukaan monivivahteisena suhteena. Sijaissisaruuksuhde oli myös hyvin henkilökohtainen ja biologiset lapset kokivat sen aina erilaisena suhteessa eri sijoitettuun lapseen. Myös Kerolan (2010, 68, 76) tutkielman perusteella sijaissisaruuksuhde on perheen biologisten lasten näkökulmasta hyvin monivivahteinen ja – ulotteinen suhde. Kerolan mukaan sijaissisaruuksuuteen voidaan nähdä liittyvän sekä mahdollisuuksia että voimavaroja, mutta myös uhkia ja stressitekijöitäkin. Kerola mainitsee tutkielmassaan, että vaikka sijoitettuja lapsia pidetään joissain tapauksissa oikeina sisaruksina, silti sijaissisaruuksuuteen liittyvät perheen määrittelyn vaikeus ja perhesuhteiden neuvoteltavuus. (Kerola 2010, 68, 76.)

Tutkimustulosten perusteella kaikissa tapauksissa yhteistä oli se, että biologinen lapsi kertoi tulevansa jonkin sijoitetun lapsen kanssa paremmin toimeen kuin jonkin toisen. Joissakin tapauksissa sijaissisaruuksuhde muodostui hyvin kaverillisen suhteen kautta, jolloin myös sen merkitys biologiselle lapselle oli lähinnä kaverisuhte, johon liittyi yhteinen tekeminen ja mielenkiinnon kohteet. Kertomusten pohjalta oli nähtävissä myös syvempiä suhteita, joita biologinen lapsi vertasi sisaruuksuuteksi. Näissä tapauksissa biologisen lapsen ja sijoitetun lapsen välille oli syntynyt suhde, jossa jaettiin myös syvempiä asioita ja tunteita puolin ja toisin. Usein kyseessä oli myös suhde, joka oli jatkunut ajallisesti jo pidempään, jolloin kiintymys oli ehtinyt rakentua. Biolo-

giset lapset kokivat useissa tapauksissa merkitykselliseksi suhteensa sellaisiin sijoitettuihin lapsiin, jotka olivat olleet sijoitushetkellä selvästi heitä nuorempia.

Kuten Kerola tutkielmassaan (2010, 71) mainitsee, näyttää sijaissisaruuteen liittyvän myös epävarmuus siitä, kuinka pitkään sijoitettu lapsi elää sijaisperheessä. Hyvinä puolina sijaissisaruuudessa koettiin olevan vilkkaampi arki ja uusien leikkikaverien saaminen. Huonoina puolina pidettiin sijoitetun lapsen huonoa käytöstä ja vanhemmilta saadun huomion ja ajan vähenemistä. (Kerola 2010, 71.)

Aikuisten ja lasten kokemuksista oli nähtävissä myös niin sanotusti ammatillinen suhtautuminen sijaissisaruuteen. Tutkimustulosten pohjalta joihinkin sijoitettuihin lapsiin kohdistuva suhde nähtiin sijoituksen keston ja joskus myös väliaikaisen luonteen vuoksi käytännönläheisenä. Toisaalta Kerolan (2010) tutkielman perusteella asia voidaan tulkita myös tietynlaisena epävarmuutena. Sekä aikuiset että lapset kokivat, että sijoitettu lapsi asuu perhekodissa aikansa ja sen jälkeen jatkaa elämäänsä toisaalla, eikä heidän välilleen synny välttämättä mitään sen kummempaa suhdetta. Toisaalta kertomusten pohjalta oli nähtävissä se, että lapset kokivat oman roolinsa perheessä ja perhekodissa sellaiseksi, että heidän roolinaan oli toimia sisaruksena sijoitetulle lapselle, jolla ei välttämättä ole muita läheisiä ihmisiä elämässään. Joissain tapauksissa biologiset lapset kertoivat myös tarpeestaan suojella sijoitettua lasta muiden reaktioilta tai käytökseltä, mikä osaltaan kertoo biologisen lapsen kyvystä asettua toisen asemaan ja nähdä sijoitetun lapsen erityistarpeet.

Kerola (2010, 73) mainitsee tutkielmassaan, että kielteisistä tunteista vaietaan sijaisisaruudesta puhuttaessa. Kerola mainitsee myös, että vertaisryhmien perustaminen voisi olla perusteltua, koska vertaisryhmätoiminta voisi antaa lapsille paikan käsitellä tuntojaan ja käydä läpi kokemuksia vastaavassa tilanteessa elävien kanssa. (Kerola 2010, 73.) Tämän tutkimuksen aineiston pohjalta sijaissisaruuteen mahdollisesti liittyviä kielteisiä tunteita tuli joissakin tapauksissa esille. Kielteinä asioina mainittiin kateuden tunne, jota saattoi ilmetä sijoitettujen lasten puolelta biologista lasta koh-

taan. Toisaalta sijaissisaruuden kielteisenä puolena koettiin joissain tapauksissa jakaminen, millä viitattiin biologisen lapsen aiemmin yksityisen, esimerkiksi omaisuuden jakamista, sijoitettujen lasten kanssa.

Inkilä (2000, 55) ottaa esille tutkielmassaan sijaisperheen lasta kasvattavan ja vahvistavan funktion, jolla tarkoitetaan sitä, että sijaisperheen biologiselta lapselta vaaditaan jossain määrin itsenäistymistä ja varhaisaikuisen saappaisiin astumista. Tässä tutkimuksessa haastateltavat ottivat haastattelussa esille asioita, joita voisi heidän ikätasoaan tarkastellen pitää jopa poikkeuksellisen aikuismaisena puheena. Haastateltavat osasivat pohtia perhekodin merkitystä elämäänsä useilta eri osa-alueilta ja peilata sitä omiin tuntoihinsa. Jo haastattelutilanteissa pistin merkille, että lapset olivat varmasti aikaisemminkin joutuneet kohtaamaan ja pohtimaan näitä asioita elämässään ja sitä kautta osaavat kertoa niistä sujuvasti myös haastattelutilanteessa.

Höjer (2006) mainitsee, että perhekodin biologiset lapset osoittavat usein ymmärrystä sekä vanhempien työtä, että sijoitettujen lasten tarpeita kohtaan. Biologiset lapset ovat kokeneet perhekodissa sijoitettujen lasten taustat ja oppineet sitä kautta ymmärtämään sijoitettujen lasten tarpeita ja ovat usein valmiita asettamaan sijoitetun lapsen tarpeet etusijalle. Tämän tutkimuksen perusteella asia näyttäytyi haastateltavien joustavuutta ja sopeutumista kuvaavassa puheessa. Haastateltavat kertoivat toisinaan kokevansa mielipahaa sijoitettujen lasten viedessä paljon vanhempien aikaa, mutta samassa lauseessa totesivat ymmärtävänsä asian.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Haastateltavat ottivat osaa tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heille kerrottiin avoimesti tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Haastattelut toteutettiin niin, että haastatelta-

vien anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen ajan. Kohderyhmän verrattain pieni ja valikoitu joukko vaikutti siihen, että anonymiteetin tarkastelu oli erityisen tärkeää koko tutkimuksen ajan. Tästä syystä muun muassa haastatteluaineistojen sitaateissa taustatiedot eivät ole näkyvissä, vaan haastateltavista käytetään lyhenteitä L1 (lapsi 1), L2 (lapsi 2), jne., kirjoituslomakkeiden vastauksista lyhenteitä A1 (aikuinen 1), A2 jne. Nauhoitetut haastattelut sekä puhtaaksi kirjoitetut litteroinnit ja kirjoituslomakkeet hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Järventie (2006, 36-37) toteaa, että tutkimuksen kohde määrittää tutkimisen keinot ja erityisesti lapsuuden tutkimuksessa näkökulman valinta ei ole aivan neutraali asia. Kouluikäiset lapset tutkimuskohteena tuovat oman eettisen näkökulmana tutkimukseen. Lasta haastateltaessa aikuinen on aina lapseen nähden valta-asemassa, joten aikuinen määrittelee tilanteen ja tehtävän luonteen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 128.) Tutkimuksessa halukkuus osallistua tutkimukseen kysyttiin ensin perhekotien vanhemmilta, jotka ovat voineet halutessaan tässä vaiheessa kieltäytyä tutkimuksesta. Kun perhekotivanhemmat suostuivat lapsensa osallistuvan tutkimukseen, kysyttiin lasta mukaan tutkimukseen ja osallistuminen oli lapselle täysin vapaaehtoista.

Lasta haastateltaessa tulee kiinnittää huomiota käsitteisiin ja siihen ymmärtääkö haastateltava käsitteet samoin kun haastattelija. Käsitteiden ymmärtäminen ja selkeys pyrittiin ottamaan huomioon teemahaastattelurunkoa laadittaessa niin, että asioita lähestyttiin arkipäiväisten ja lasta lähellä olevien asioiden ja keskustelun kautta. Lasta haastateltaessa haastattelija ei saa painostaa lasta haastattelutilanteessa, mutta toisaalta haastattelijan tulee sietää kuulemiaan vastauksia. Haastattelijan tulee olla myös kiinnostunut kaikesta mitä lapsia sanoo, vaikka vastaukset eivät suoranaisesti liittyisi haastattelun aiheeseen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 131.) Haastattelutilanteissa lapset kertoivat myös muun muassa harrastuksistaan ja kaverisuhteistaan, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tutkittavaan asiaan, mutta ne saattoivat joissakin tapauksissa toimia hyvänä ja luontevana linkkinä takaisin tutkittavan aiheen pariin. Toisaalta aiheesta irtautuminen haastattelun aikana toi tilanteeseen ja keskusteluun myös hetkittäistä keveyttä.

Haastattelut litteroitiin sanasta sanaan kokonaisuudessaan. Näin saatiin koko haastattelutilanteen tunnelma ja keskustelu mukaan analyysivaiheeseen. Koko haastattelutilanteiden litteroinnilla pyrittiin myös lisäämään tutkimuksen luotettavuutta ja sitä, että mitään tärkeää ei jää analyysivaiheen ulkopuolelle. Suoria lainauksia haastatteluista ja kirjoituksista on käytetty tuloksia esiteltäessä havainnollistamaan tutkimusaineistoa sekä perustelemaan tulosten analysointia.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus syntyy tutkimuksen kuluessa ja se ilmenee erilaisena sen eri vaiheissa. Tutkimusprosessin alussa tutkijalla on olemassa jonkinlainen esiyymmärrys aiheesta, joka voi perustua omakohtaiseen tietoon ja kokemukseen, joka voi ohjata tutkijan ajatuksia ja tiedonhankintaa. (Aaltio & Puusa 2011, 158–159.) Itse osan nuoruuttani ammatillisessa perhekodissa kasvaneena biologisena lapsena minulla tutkijana on tietty ennakkokäsitys aiheesta, joka on saattanut ohjata tutkimuksen kulkua. Olen pyrkinyt kuitenkin toimimaan mahdollisimman neutraalisti tutkijan roolissa ja jättämään omat ennakko-oletukseni taka-alalle. Järventie (2006, 38) muistuttaa, että omat elämäkokemukset pyrkivät sekoittumaan tutkimusaineistojen sisältöön ja voivat sieltä käsin vaikuttaa tutkimuksen etenemiseen. Tämä on asia, joka tutkijalla tulee olla tiedossa tutkimuksen edetessä valintoja tehdessään. Vaikka omakohtainen kokemukseni on saattanut ohjata joltain osin tutkimuksen kulkua ja tulkintoja, uskon, että kokemukseni perusteella minun on ollut myös helppo päästä tutkittavan aiheen sisälle ja nähdä sieltä näkökulmia, joita aihetta vähemmän tunteva, ei välttämättä olisi nostanut esille. Laadullinen tutkimus edellyttää sitä, että tutkija sitoutuu tutkimukseen hyvin läheisesti ja on lähellä tutkimuksen kohdetta, jolloin myös henkilökohtaisen kokemuksen vaikutus hyväksytään (Aaltio & Puusa 2011, 159).

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy myös sen tietoperustana olevan aineiston ja lähteiden käyttö. Tutkimuksen tietoperustaan on kerätty tutkittavan aiheen kannalta keskeiset käsitteet ja niitä on tarkasteltu lakien, aikaisempien tutkimusten sekä ammattikirjallisuuden kautta. Haasteensa tietoperustan luomiseen toi se, että ammatil-

listen perhekotien biologisten lasten kokemuksia ei ole aikaisemmin laajemmin selvitetty, joten aikaisemmat tutkimukset ovat valikoituneet mukaan lähinnä sijaisperheiden tutkimuksen piiristä.

Laadullisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu Aaltio & Puusan (2011, 154) mukaan se, että tutkimusta voidaan lukea ymmärtäen sen perustana olevat tutkijan tekemät ratkaisut, totuutta tavoitteleva luonne sekä tutkijan vilpittömyys koskien tiedonhankintaa ja tehtyjä tulkintoja. Luotettavuuden arvioinnin on nojaututtava myös mahdollisuuteen, että tutkimuksen perusteet ja tulokset ovat avoimia ulkopuoliselle tarkastelulle. (Aaltio & Puusa 2011, 154.)

Tämän tutkimuksen kohdejoukko on verrattain pieni ja tutkimustulokset ovat tämän valikoidun joukon omakohtaisia ja ainutkertaisia kokemuksia sen hetkisestä elämäntilanteestaan. Tutkimustuloksilla ei tavoitella yleistettävyyttä, vaan tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina. Tutkimuksen eri vaiheet raportoitu tarkasti, jotta tutkimuksen luotettavuus ja läpinäkyvyys toteutuisi.

Tutkimuksen aineiston kokoa ja riittävyttä pohdittiin tutkimusprosessin aikana. Ensimmäisen kerran riittävyttä pohdittiin teemahaastattelujen jälkeen, jolloin tultiin siihen tulokseen, että ottamalla tutkimukseen mukaan aikuisten biologisten lasten kokemuksia, saadaan lisäaineiston lisäksi mukaan myös uusi ja laajempi näkökulma tutkittavaan aiheeseen. Pääpaino haluttiin kuitenkin edelleen pitää lasten kokemuksissa, joten aikuisia ei pyydetty mukaan tutkimukseen lapsia enempää.

Tutkimuksen kohderyhmä oli valikoitu useastakin näkökulmasta. Alun perin kysely halukkuudesta osallistua tutkimukseen lähetettiin sellaisiin perhekoteihin, joissa tiedettiin, esimerkiksi Internet-sivujen kautta, asuvan myös biologisia lapsia. Tästä johdun tutkimuksen ulkopuolelle saattoi jäädä perhekoteja, joissa asuu biologisia lapsia, mutta sitä ei tuoda esille Internet-sivuilla. Lisäksi tutkimukseen osallistuminen vaati perhekodin vanhemmilta reagoimista sähköpostitiedusteluun. Joissakin tapauk-

sisä tämä saattoi vaikuttaa osallistumiseen ja esimerkiksi puhelinsoitolla olisi voitu saada perhekoteja aktiivisemmin mukaan. Perhekotien hektinen arki saattoi myös olla osaltaan vaikuttamassa osallistumisaktiivisuuteen. Tutkittava aihe ja ympäristö ovat myös melko henkilökohtaisia ja yksityisiä, eikä haastattelijan päästäminen omaan kotiin ole välttämättä mutkaton asia. Järjestämällä haastattelut esimerkiksi ammatillisten perhekotien jonkin tapahtuman yhteydessä, olisi voitu saada enemmän haastateltavia mukaan tutkimukseen.

Sevón & Notko (2008) toteaa, että perhesuhteiden jännitteisten käytäntöjen tutkiminen on aina eettistä tasapainoilua. Tutkimusten tulokset riippuvat siitä kenen näkökulmasta asioita katsotaan, kenen ääntä kuullaan. Kysymys on siis siitä, millaisia asioita tutkija tutkii ja millaisia tulkintoja tutkituista asioista tehdään sekä miten ne raportoidaan. (Sevón & Notko 2008, 22-23.)

6.3 Yhteenvetoa ja jatkotutkimusaiheita

Ammatillinen perhekoti tarjoaa ympäristönä mielenkiintoisen tutkimuskohteen, josta löytyy paljon toisiinsa vaikuttavia tekijöitä. Ammatillisten perhekotien piirissä tutkimusta on tehty niin perhekotivanhempien, sijoitettujen lasten kuin työn laadunkin näkökulmasta. Perhekodissa arkeaan ja lapsuuttaan elävien biologisten lasten näkökulma on kuitenkin vielä melko tutkimaton ja toisinaan näkymätön osa-alue. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli nostaa tätä joukkoa näkyvämmäksi ja heidän ääntään ja kokemuksia kuulluksi.

Lapsuus on merkityksellinen ja toisaalta myös herkkä elämänvaihe. Näin ollen lapsuuden ainutkertaisuutta elämäkulussa ei voi liiaksi korostaa. Ammatillisessa perhekodissa lapsuuttaan elävä biologinen lapsi jakaa oman lapsuutensa poikkeuksellisten asioiden keskellä. Lapsen omaan kotiin muuttaa asumaan sijoitettu lapsi, omat van-

hemmat hoitavat ja kasvattavat toistenkin lapsia ja perhekodin jäsenet saattavat muuttua joskus nopeasti. Lisäksi omassa kodissa vierailee toisinaan viranomaisia, yhteistyötahoja ja sijoitettujen lasten läheisiä. Näihin muuttuviin tilanteisiin ja ihmisiin biologisten lasten tulee sopeutua oman elämänsä lisäksi. Tämän tutkimuksen ja aikaisempien tutkimusten perusteella voidaan todeta, että perhekodin biologiset lapset ovat joustavia ja sopeutuvia, jotka pyrkivät ymmärtämään vanhempinsa työn erityispiirteitä. Tästä syystä olisi syytä pitää myös tämän, usein jopa hiljaisen tyytyväisen joukon ääntä kuuluvissa. Joustavuus ja sopeutuminen muuttuviin tilanteisiin on arvokas ja hyödyllinen taito, mutta myös biologisella lapsella on perhecodissa oikeus omiin tarpeisiin, omaan aikaan ja yhteiseen aikaan perheen kesken.

Lastensuojelulain uudistus muutti lastensuojelun sijaishuollon painopistettä perhehoitoon, johon myös ammatilliset perhekodit luetaan kuuluvaksi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että sijoitukset perhehoitoon tulevat lisääntymään. Nyt on jo nähtävissä, että sijaisperheisiin sijoitetaan yhä haastavampia lapsia. Tämä tulee näkymään myös ammatillisissa perhekodeissa myös entistä haastavampien lasten ja nuorten sijoituksina. Ammatillinen perhekoti sijoittuu sijaisperheen ja laitoshoidon välimaastoon, joten yleistyksenä voidaan todeta, että ammatilliseen perhekotiin sijoitetaan lapsi, joka ei ole hoidettavissa sijaisperheessä, mutta ei ole välttämättä laitoshoidon tarpeessa. Tätä taustaa vasten on tärkeää huomioida perhekodin biologiset lapset, jotka tulevat myös arjessaan kohtaamaan nämä sijoitetut lapset. On tärkeää muistaa, että biologinen lapsi jakaa ja kokee myös sijoitetun lapsen mukanaan tuomat haasteet ja mahdollisen oireilun arjessaan.

Sijoituksen onnistumiseen viranomaistyön lisäksi vaikuttaa koko perheyhteisön toiminta perheyhteisössä. Tätä taustaa vasten tuntuu jopa oudolta, että perhekotien biologiset lapset ovat olleet näkymätön, tai ainakin syrjään jäänyt ryhmä. Näin ollen myös jatkossa biologisen lapsen asemaa perhecodissa tulisi huomioida entistä enemmän, koska jokaisen perheenjäsenen hyvinvointi vaikuttaa koko yhteisön toimintaan ja ilmapiiriin. Uskon, että biologisten lasten kannalta olisi tärkeää pitää myös

heidän näkökulmansa esillä, jotta asioista on lupa ja mahdollisuus keskustella. Tämä mahdollistaa jatkossa myös vertaistuen ja kokemusten jakamisen entistä paremmin.

Tutkimustulosten perusteella yhteinen huolen aihe sekä lapsilla että jo aikuistuneilla biologilla lapsilla oli se, että yhteinen aika perheen kanssa oli vähäistä. Tulevaisuuden kehittämiskohteena voisi olla jonkinlaisen toimivan lomitusjärjestelmän kehittäminen, jolla perheille mahdollistuisi viettää aikaa toisinaan myös oman perheen kanssa keskenään, vaikka perhekodissa ei olisi palkattua henkilökuntaa.

Tulevaisuuden tutkimuskohteena ja huomioitavana seikkana on myös perhekotivanhempien lastenlasten näkökulma. Perhekotivanhemmuuden vaikutukset eivät kohdistu ainoastaan lapsiin, vaan myös biologisten lasten omiin lapsiin. Tulevaisuudessa yhteiskunnassamme on todennäköisesti enemmän myös lapsia, joiden mummola on samalla myös ammatillinen perhekoti. Olisi mielenkiintoista selvittää kuinka perhekodin merkitys koetaan yli sukupolvien vai koetaanko sillä olevan merkitystä.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO
- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu vuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus
- Ammatillisten perhekotien liitto a. Sijaishuollosta. Viitattu 14.9.2016
<http://www.apkl.fi/26>.
- Ammatillisten perhekotien liitto b. Mikä on APKL ry. . Viitattu 13.9.2016
<http://www.apkl.fi/17977>
- Ammatillisten perhekotien liitto c. Jäsenyys APKL ry:ssä. Viitattu 14.9.2016.
<http://www.apkl.fi/8>
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus
- Hakala, J. T. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hakkarainen, P. 2007. Sijaissisaruus antaa ja ottaa. Pesäpuun lehti 1/2007. Viitattu 20.1.2014.
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lehdet/tiedote1_07_netti.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- Hytönen, K-M-, Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. & Koi-visto, J. 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937-1983. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Viitattu 1.9.2016.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1
- Hämäläinen, K. 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Höjer, I. 2006. Fosterfamiljen – en privat familj med ett offentligt uppdrag.

Socialmedicinsk tidskrift. Viitattu 19.10.2016

<http://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1172/964>.

Inkilä, T. 2000. Vieraita lapsia perheessä. Sijaisperheiden omien lasten kokemuksia sijoituksesta. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.3.2016.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12778/tinkila.pdf?sequence=1>

Jokiaho, H. 2007. Elämäntapana sijaisvanhemmuus. Sijaisäitien kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 3.8.2016.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18353/URN_NBN_fi_jyu-200801211074.pdf?sequence=1.

Järventie, I. 2006. Teorioiden ja metodien lapset: oikean ja väärän tuloksen dilemma tutkimuksessa. Teoksessa Järventie, Lähde & Paavonen (toim.) Lapsuus ja kasvuympäristöt – tutkimuksen kuvia. Helsinki: Yliopistopaino

Karevaara, E. 2015. Sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia perhe-elämästä. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.9.2016.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48354/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201601141107.pdf?sequence=1>.

Karlsson, T. 2001. Hur är det att vara biologiskt barn i ett familjehem? Lunds Universitet. Viitattu 20.9.2016.

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1358185&fileId=1358186>.

Kerola, M. 2010. ”No kyl mä piän sitä silleen niinku siskona” Sijaissisaruuks perheen biologisten lasten näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 2.2.2016.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23256/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201004211548.pdf?sequence=1>

Ketola, J. 2008. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Ketola J. (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Kokkonen, M. 2016. Sijaisvanhemmuus ja arki. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.9.2016.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/50067/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201606032850.pdf?sequence=1>.

Korhonen, M. 2007. Kokemuksia sijaisperheen arjesta. Lapin yliopisto. Viitattu 5.2.2016.

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/63684/5506.pdf?sequence=1>.

- Koski, L. 2011. Teksteistä teemoiksi – dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO
- Laakso, R. 2013. Mistä koti huostaanotetulle lapselle? Kunnallissalan kehittämissäätö. Viitattu 18.10.2016.
http://kaks.fi/wpcontent/uploads/2015/12/Mista_koti_huostaanotetulle_lapselle.pdf
- Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Tampereen yliopisto. Viitattu 18.10.2016. <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1>.
- Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>. Viitattu 15.8.2016
- L 922/2011. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista. Viitattu 5.9.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Viitattu 15.9.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- L 20.3.2015/263. Perhehoitolaki. Viitattu 18.9.2016 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263>.
- Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus
- Myllyniemi, R. & Tontti, J. 2006. Tuottoa sosiaaliselle alkupääomalle - lapsuuden kasvatus ja aikuisiän tunteet. Teoksessa Teoksessa Järventie, Lähde & Paavonen (toim.) Lapsuus ja kasvuympäristöt – tutkimuksen kuvia. Helsinki: Yliopistopaino
- Naapuri, J. 2015. Sijaisvanhemmuus vanhemmuuden rikastuttajana. Lapin yliopisto. Viitattu 16.10.2016. <http://lappi32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/61936/Naapuri.Johanna.pdf?sequence=2>.

- Niemi, M. 2012. Lapsen ominaisuudet, perheen resurssit ja vanhempi-lapsisuhde lapsen kehityksen ennustajana. Pitkittäistutkimus varhaislapsuudesta kouluikään. Tampereen yliopisto. Viitattu 19.9.2016
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66944/978-951-44-8918-1.pdf?sequence=1>.
- Perhehoitoliitto n.d. Lastensuojelun perhehoito. Viitattu 19.10.2016.
http://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksijaisvanhemmuus/monipuolinen_perhehoito.
- Punamäki, R-L. 2006. Satuihin kirjoitettua kehityspsykologiaa. Teoksessa Järventie, Lähde & Paavonen (toim.) Lapsuus ja kasvu ympäristöt – tutkimuksen kuvia. Helsinki: Yliopistopaino
- Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO
- Rannikko, U. 2008. Yhteinen ja erillinen lapsuus. Sisarusten sosiaalistava merkitys. Tampereen yliopisto. Viitattu 24.8.2016.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66400/978-951-44-7510-8.pdf?sequence=1>.
- Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. Viitattu 21.9.2016.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html
- Saarni, C. 2011. Emotional Development in Childhood. Sonoma State University, USA. Viitattu 20.9.2016. <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textes-experts/en/638/emotional-development-in-childhood.pdf>.
- Sariola, S. 2014. Sijaisvanhemmuus tunteina ja tarinoina. Narratiivinen tutkimus perhehoidon haasteista ja arjen sankareista. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.10.2016.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44330/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201409252863.pdf?sequence=1>.
- Sevón, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevón, Eija & Notko, Marianne (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus
- Suolanen, K. 2015. Ammatillisten perhekotien kysyntä kasvaa kohisten – uusi perhehoitolaki ja kohderyhmä vaikuttavat. Kouvolan sanomat. Viitattu 18.9.2016.
<http://www.kouvolansanomat.fi/Online/2015/10/09/Ammatillisten%20perhekotien%20kysynt%C3%A4%20kasvaa%20kohisten%20E2%80%94%20uusi%20perhehoitolaiki%20ja%20kohderyhm%C3%A4t%20vaikuttavat/2015219686888/4>.

Tampereen yliopisto 2013. Tutkittavien itsemääräämisoikeus. Viitattu 4.3.2014.
<http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/periaatteet/itsem.html>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015 a. Lastensuojelu 2014. Viitattu 10.9.2016.
<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu/lastensuojelu-2014>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015 b. Ammatilliset perhekodit. Viitattu 10.1.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/ammattilliset-perhekodit>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016. Sijaishuolto. Viitattu 8.9.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>.

Tervonen-Arnkil, K. 2008. Sijaisperheen intensiivinen tukeminen. Teoksessa Ketola J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus

Thompson, R. 2016. Social and Personality Development in Childhood. University of California. Viitattu 20.9.2016. <http://nobaproject.com/modules/social-and-personality-development-in-childhood>.

Tiittula, L. & Ruusuvoori, J. 2005. Nauhoitettujen aineistojen litterointi. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus

Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Teoksessa Ketola J. (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus

Vilén, M., Vilhunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Vähämaa, P. 2008. Tavallisuutta epätavallisissa olosuhteissa. Lastensuojelun perhesijoituksen onnistuminen sosiaalityön kokemustietona. Tampereen yliopisto. Viitattu 13.9.2016.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76507/lisuri00099.pdf?sequence=1>.

Liitteet

Liite 1. Sähköpostiviesti

Hei!

Olen Marianna Dimitrow ja opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa, suuntautumiseni on perheiden hyvinvointi ja osallisuus.

Opinnäytetyönäni aion tutkia ammatillisten perhekotien biologisten lasten kokemuksia perhekotityöstä sekä sijaissaruudesta. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Ammatillisten perhekotien liiton kanssa. Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla kouluikäisiä (6-17-vuotiaita) biologisia lapsia perhekodeissa. Tutkimuksen tekijänä minua sitoo täysi vaitiolovelvollisuus ja käsittelen tutkimusaineistoa niin, ettei yksittäisen vastaajan henkilöllisyys paljastu.

Löytyisikö teidän perheestä lasta/lapsia, jotka olisivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen? Vastausta odotan **15.6.2014** mennessä. Haastattelu-aika on sovittavissa toiveidenne mukaan. Annan myös mielelläni lisätietoa tutkimuksen toteutuksesta.

Ystävällisin terveisin

Marianna Dimitrow
puhelin: xxx-xxxxxxx
sähköposti: g7346@student.jamk.fi

Liite 2. Teemahaastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

(Alussa jutustelua, esittäytymistä ja kerron miksi olen haastattelemassa.)

Perustiedot:

Ikä? Sukupuoli?

Millainen päivä tänään on ollut? Mitä olet tehnyt?

Perhe:

Kertoisitko teidän perheestä... (ketä kuuluu, miten kutsut teillä asuvia lapsia?)

Mitä teette yhdessä? Kenen kanssa vietät aikaa?

Arki:

Millainen on tavallinen päiväsi... (mitä yleensä teet, kenen kanssa, kaverit? jne..)

Mitä harrastat? Millaisia arki/koulupäivät ovat? Mitä teet viikonloppuna/lomalla?

Perhekoti:

Kertoisiko teidän perhekodista... (milloin perhekoti on perustettu, miltä se tuntui jne..)

Millaista vanhempiesi työ on? Mikä perhekodissa on hyvää ja mukavaa? Onko jotain huonoja puolia?

Sijaissisuus:

Kertoisitko teillä asuvista lapsista...

Millaisia asioita teette yhdessä?

Liite 3. Kirjoituslomake

Kirjoita kunkin otsikon alle teemasta herääviä ajatuksia, muistoja, mielipiteitä tai ihan mitä vain ajattelet siihen kuuluvan omasta näkökulmastasi. Tekstien pituudella ei ole väliä, voit vastata niin lyhyesti tai laajasti kuin haluat.

PERUSTIEDOT

Ikä:

Sukupuoli:

PERHE

ARKI

PERHEKOTI

VANHEMPIEN TYÖ

SIJAISSISARUUS

TUEN TARVE BIOLOGISENA LAPSENA

MUUTA MIELEEN TULEVAA BIOLOGISENA LAPSENA
ELÄMISESTÄ PERHEKODISSA